

QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

**S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF CHRISTIAN FALZON SCERRI
ONOR. IMĦALLEF JOSETTE DEMICOLI**

Seduta ta' nhar it-Tlieta, 8 ta' April, 2025.

Numru 1

Rikors numru 103/2008/2 BS

**Perit Mario Formosa u martu Michelle Formosa għal kull interess li
jista' jkollha**

v.

**Forti Developments Limited (C-17128) u b'digriet tal-14 ta'
Novembru 2012 ġiet kjamata fil-kawża s-soċjetà Fort Chambray
Limited (C-12056) u wara deċiżjoni tal-Qorti tal-Appell fl-ismijiet
premessi datata l-31 ta' Mejju 2019, ġew kjamati fil-kawża d-Direttur
tas-Sigurtà Soċjali u l-Kummissarju tat-Taxxi**

Il-Qorti:

1. Din hija sentenza dwar appell ewlieni tal-kumpanija konvenuta Forti Developments Limited u tal-imsejha fil-kawża Fort Chambray Limited, kif ukoll dwar appell inċidentali tal-atturi l-Perit Mario Formosa u

martu Michelle Formosa, minn sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) (Ġurisdizzjoni Superjuri) (Sezzjoni Ġenerali), li biha sabet li t-talbiet tal-atturi kontra Fort Chambray Limited waqgħu bil-preskrizzjoni ta' sena kif imsemmija fl-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili**, filwaqt li dawk kontra Forti Developments Limited, waqgħu biss sa fejn għandhom x'jaqsmu mat-talbiet tal-atturi dwar il-ħlas tal-bolla (kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali) għaž-żmien ta' bejn l-1 ta' Novembru, 2005 sal-21 ta' Settembru, 2007.

2. Fid-dawl ta' dan, l-Ewwel Qorti laqgħet it-talbiet tal-atturi f'parti minnhom u dan billi: (i) ordnat lill-kumpanija konvenuta Forti Developments Limited sabiex tħallas lill-atturi l-bolol għall-perjodu ta' bejn it-22 ta' Settembru, 2007 u l-31 ta' Ottubru, 2007; u (ii) ikkundannat lill-istess kumpanija konvenuta sabiex tħallas direttament lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni, it-taxxa kollha dovuta, kif ukoll l-imgħax u l-penali imposti bil-liġi, b'rabta man-nuqqas tal-ħlas f'waqtu tat-taxxa u tal-bolla tal-attur Mario Formosa, bl-ispejjeż tal-kawża.

Daħla

3. B'rikors maħluf tat-23 ta' Ottubru, 2008, il-Perit Mario Formosa fisser li huwa kien impjegat mal-kumpanija konvenuta Forti Developments Limited sal-31 ta' Ottubru, 2007.

4. Stqarr li bħala kundizzjonijiet ta' xogħol, huwa kien ftiehem li ta' kull xahar kellu jirċievi salarju nett ta' elf lira Maltin (illum €2,329.37), jiġifieri wara l-ħlas tal-bolla u tat-taxxa.

5. Ilmenta li Forti Developments Limited ma mxietx ma' dan il-ftiehim, tant li fil-formoli tal-«FS3 – *Final Settlement System (FSS) – Payee Statement of Earnings*» din iddikjarat mal-Kummissarju tat-Taxxi Interni li hija kienet qiegħda tħallsu salarju fix-xahar ta' elf lira Maltin *gross* u ma tħallsitlux il-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali u t-taxxa tad-dħul (FSS), għaž-żmien kollu li huwa dam impjegat magħha.

6. Stqarr li minħabba f'hekk, huwa spiċċa mikxuf fil-ħlas tat-taxxa u tal-bolla, f'ammont ta' xejn inqas minn €21,739.69.

7. Kemm għaliex kien ta' xejn li huwa talab lil Forti Developments Limited sabiex tħallaslu l-ammont imsemmi, kif ukoll għaliex issa jista' jiġi mitlub li jħallas il-penali u l-imgħaxijiet sabiex ikun jista' jirregolarizza l-pożizzjoni tiegħu mad-Dipartiment tat-Taxxi Interni, il-Perit Mario Formosa, flimkien ma' martu Michelle Formosa ressqu din il-kawża li biha talbu lill-Ewwel Qorti sabiex:

«1. Tiddikjara li s-soċjetà intimata kellha tħallas l-ammont ta' wieħed u għoxrin elf, seba' mija u disgħa u tletin ewro u disgħa u sittin ċenteżmu (€21,739.69) - ġa disat elef tliet mija u tnejn u tletin Liri Maltin u ħamsa u tmenin ċenteżmu (Lm9,332.85), jew somma oħra verjuri li tista' tiġi hekk likwidata minn din l-Onorabbli Qorti, lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni mal-preżentata tal-FS3s tar-rikorrent Mario Formosa għall-

perjodu kollu tal-impjieg tiegħu mal-istess soċjetà intimata;

2. Tikkundanna lis-soċjetà intimata sabiex tħallas direttament lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni jew lir-rikorrent is-somma msemmija ta' wiegħed u għoxrin elf, seba' mija u disgħa u tletin ewro u disgħa u sittin ċenteżmu (€21,739.69) - ġa disat elef tliet mija u tnejn u tletin Liri Maltin u ħamsa u tmenin ċenteżmu (Lm9,332.85), jew somma oħra verjuri li tista' tiġi hekk likwidata minn din l-Onorabbli Qorti ai termini tal-ewwel talba, sabiex il-ħlas tat-taxxa u l-bolla tar-rikorrent għaž-żmien li l-istess rikorrent dam fl-impjieg tas-soċjetà intimata jiġi regolarizzat mal-istess Dipartiment tat-Taxxi Interni;

3. Tikkundanna wkoll lis-soċjetà intimata tħallas direttament lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni jew lir-rikorrent is-somma li ser tiġi likwidata u ppruvata fil-kors ta' din il-kawża u rappreżentanti mgħaxxijiet u penali imposti skont il-liġi mid-Dipartiment tat-Taxxi Interni inkwantu illi ma sarx il-ħlas tat-taxxa u l-bolla meta dovut fuq il-kont tar-rikorrent mad-Dipartiment imsemmi.

Bl-ispejjeż kollha, kompriżi dawk tal-ittra uffiċjali tat-22 ta' Settembru, 2008, (580/08), kontra s-soċjetà konvenuta, li hija minn issa ingunta għas-subizzjoni u b'riżerva għal kull azzjoni oħra spettanti lir-rikorrent, inkluż dik għad-danni.»

8. Bi twegħiba maħlufa tat-2 ta' Diċembru, 2008, il-kumpanija konvenuta Forti Developments Limited (minn issa 'il quddiem imsejha bħala «FDL» wiegħbet għal din il-kawża billi qajmet dawn l-eċċezzjonijiet:

«1. Preliminarjament, il-preskrizzjoni ta' sena a tenur tal-Art. 2147 tal-Kap. 16;

2. Illi, dejjem mingħajr preġudizzju għall-permess, is-soċjetà intimata ma tistax tiġi ordnata tħallas xi ammonti lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni meta l-istess Dipartiment tat-Taxxi Interni mhux parti fil-kawża u lanqas m'hu qiegħed javvanza xi pretensjoni għal xi ħlas ta' xi ammonti dovuti;

3. Illi din il-kawża saret intempestivament, stante li mid-diċitura tar-rikors ġuramentat fl-ebda ħin ma jirriżulta li fil-konfront tar-rikorrenti saret xi talba għall-ħlas ta' xi arretrati ta' taxxa jew inkella ta' penali u/jew imgħaxxijiet mid-Dipartiment tat-Taxxi Interni jew mid-Dipartiment tas-Sigurtà Soċjali u għalhekk is-soċjetà intimata għandha tiġi liberata mill-osservanza tal-ġudizzju;

4. Illi fil-mertu u mingħajr preġudizzju għall-premess, illi ebda ammont ma hu dovut lill-attur billi l-attur tħallas in toto skont il-ftehim milfuq bejn il-partijiet u hekk attwat tul il-perijodu illi l-attur dam jippresta s-servizzi tiegħu part-time.»

9. B'rikors tal-21 ta' Mejju, 2012 (f'pagna 270 tal-atti tal-kawża) FDL talbet lill-Ewwel Qorti l-permess sabiex tkun tista' tressaq eċċezzjoni oħra fis-sens li hija: *«mhijiex il-leġittimu kontraddittur stante li r-rikorrent qatt ma kien impjegat ta' din il-kumpanija u għalhekk ma teżisti l-ebda relazzjoni ġuridika bejn ir-rikorrent u s-soċjetà esponenti.»* Ir-raġuni wara din it-talba kienet li mit-tagħrif miżmum mill-Korporazzjoni tax-Xogħol u t-Taħriġ (illum *Jobsplus*), ħareġ li l-attur ma kienx reġistrat bħala ħaddiem ta' FDL, iżda ma' kumpanija oħra bl-isem ta' Fort Chambray Limited.

10. B'digriet tal-14 ta' Novembru, 2012 (f'pagni 281 u 282 tal-atti tal-kawża), l-Ewwel Qorti ċaħdet it-talba ta' FDL u minflok ordnat is-sejha fil-kawża ta' Fort Chambray Limited.

11. Bi tweġiba maħlufa tat-3 ta' Jannar, 2013, Fort Chambray Limited (minn issa 'l hemm imsejha bħala «FCL») laqgħet għat-talbiet tal-atturi b'dawn l-eċċezzjonijiet:

«1. Preliminarjament, it-talbiet tal-attur huma preskritti a tenur tal-Artikolu 2147(ċ) tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta;

2. Illi, dejjem mingħajr preġudizzju għall-permess, is-soċjetà kjamata in kawża ma tistax tiġi ordnata tħallas xi ammonti lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni meta l-istess Dipartiment tat-Taxxi Interni mhux parti fil-kawża u lanqas m'hu qiegħed javvanza xi pretensjoni għal xi ħlas ta' xi ammonti dovuti;

3. Illi din il-kawża saret intempestivament, stante li mid-diċitura tar-rikors ġuramentat fl-ebda ħin ma jirrizulta li fil-konfront tar-rikorrenti saret xi talba għall-ħlas ta' xi arretrati ta' taxxa jew inkella ta' penali u/jew imgħaxijiet mid-Dipartiment tat-Taxxi Interni jew id-Dipartiment tas-Sigurtà Soċjali u għalhekk is-soċjetà intimata għandha tiġi liberata mill-osservanza tal-ġudizzju;

4. Illi fil-mertu u mingħajr preġudizzju għall-premess, illi ebda ammont ma hu dovut lill-attur billi l-attur tħallas in toto u għas-saldu skont il-ftehim mil-ħuq bejn il-partijiet u hekk attwat tul il-perjodu illi l-attur dam jippresta s-servizzi tiegħu part-time.

5. B'riferenza għall-paragrafi tar-rikors ġuramentat, imbagħad, is-soċjetà esponenti telenka s-segwenti fatti:

- (a) *Is-soċjetà Fort Chambray Limited qed tagħmel xogħol ta' żvilupp fil-Forti Chambray f'Għajnsielem u dan taħt id-direzzjoni ta' ditta ta' periti f'Malta. Billi l-periti ta' din id-ditta ma setgħux jinżlu Għawdex fil-frekwenza meħtieġa, Dr. Michael Caruana għan-nom tas-soċjetà esponenti kien iddeċieda illi jqabbad perit ieħor biex ikun fuq is-sit ta' kostruzzjoni b'mod regolari sabiex isolvi xi diffikultajiet li l-kuntratturi jiltaqgħu magħhom spiss;*
- (b) *L-attur offra s-servizzi tiegħu iżda billi s-servizzi mitluba kienu għall-perijodu limitat u l-attur ma kienx ippreparat illi jitleq il-klijentela li huwa kellu, sar qbil illi l-preżenza tal-attur fuq is-sit ta' kostruzzjoni tkun limitata għal tliet nofstanhari fil-ġimgħa u dan versu retainer ta' Lm1,000 (illum €2,329.37) fix-xahar;*
- (c) *ftit granet qabel ma' beda jippresta s-servizzi tiegħu, l-attur talab lid-direttur Dr. Michael Caruana biex minflok l-attur joqgħod jibgħat invoice bil-VAT ta' kull xahar, il-kumpanija tirreġistrah bħala impjegat tagħha. Il-kumpanija ma sabitx oġġezzjoni għal din it-talba diment illi lilha ma kinitx se tagħmlilha differenza fl-ammont ta' ħlasijiet li hija kienet se tagħmel lill-attur fix-xahar. Il-kumpanija ma riditx li toħroġ aktar minn elf lira Maltin (Lm1,000)(€2,329.37) fix-xahar. Bis-sistema ta' invoice bil-VAT il-kumpanija kienet se tiġbor it-tmintax fil-mija (18%) VAT lura u għalhekk anke li kieku mal-ammont ta' elf lira Maltin (Lm 1,000) kellha tiżdied it-taxxa tal-VAT, effettivament il-kumpanija xorta kienet sejra toħroġ biss l-ammont totali ta' elf lira Maltin (Lm 1,000) in vista tar-rifużjoni li hija kienet tingħata. Dr. Michael Caruana kien jaf li l-attur kien jaħdem għal rasu (self employed). Dan ikkonfermah l-attur stess ma' Dr. Caruana innifssu meta semmielu li hu (ċjoè l-attur) kellu l-klijentela privata li hu ma*

riedx jabbanduna. Kien f'dan l-isfond illi l-attur gie rreġistrat bħala impjegat tal-kumpanija;

- (d) *L-attur beda jirċievi ċekk ta' elf lira Maltin (Lm 1,000) fix-xahar u ngħata wkoll l-FS3s relattivi għall-impjieg tiegħu. Fil-formoli mogħtija lill-attur, jidher ċar illi fil-kaxxa fejn jitniżżel l-ammont ta' PAYE u tan-National Insurance hemm NIL. L-attur konsapevoli b'dan, qatt ma ressaq ilment la bil-fomm u wisq inqas bil-miktub u dan billi kollox kien qed isir skont il-ftehim milħuq bejn il-partijiet;*
- (e) *Kien biss xhur twal wara li gie tterminat il-ftehim illi l-attur beda jippretendi li kellu jieħu xi flus mingħand il-kumpanija. Tali pretensjoni però kienet indirizzata biss fil-konfront tas-soċjetà Forti Developments Limited u mhux fil-konfront tas-soċjetà kjamata in kawża. Dan minkejja li l-attur kien reġistrat li kien impjegat ma' Fort Chambray Limited u mhux ma' Forti Developments Limited.»*

12. B'sentenza mogħtija fit-18 ta' Frar, 2014 (f'paġni 376 sa 385 tal-atti tal-kawża), l-Ewwel Qorti ċaħdet it-talbiet tal-atturi, bl-ispejjeż kontra tagħhom, ħlief għal dawk tal-kumpanija Forti Developments Limited li kellha tħallas l-ispejjeż tagħha hija stess.

13. B'rikors tal-appell tal-10 ta' Marzu, 2014 (f'paġni 388 sa 401 tal-atti tal-kawża), l-atturi talbu lill-Qorti tal-Appell sabiex tħassar is-sentenza appellata, tiċċad l-eċċezzjonijiet kollha ta' FDL u FCL, u tgħaddi biex tilqa' t-talbiet kollha tagħhom, bl-ispejjeż kollha kontra l-istess FDL u FCL.

14. B'sentenza mogħtija fil-31 ta' Mejju, 2019 (f'paġni 422 sa 433 tal-atti tal-kawża), il-Qorti tal-Appell, kif impoġġija differenti mil-lum, laqgħet it-talba tal-atturi għat-tħassir tas-sentenza appellata, però dan għarraġuni li mingħajr is-sehem tad-Direttur tas-Sigurtà Soċjali u tal-

Kummissarju tat-Taxxi Interni, il-ġudizzju ma setax ikun wieħed sħiħ. Fid-dawl ta' dan, il-Qorti bagħtet l-atti lura lill-Ewwel Qorti sabiex jissejñu fil-kawża kemm id-Direttur tas-Sigurtà Soċjali, kif ukoll il-Kummissarju tat-Taxxi Interni.

15. Bi twegiba maħlufa tal-5 ta' Mejju, 2020, il-Kummissarju tat-Taxxi wieġeb għall-kawża billi ressaq dawn l-eċċezzjonijiet:

«1. Illi permezz ta' sentenza tal-31 ta' Mejju, 2019, fl-ismijiet hawn fuq premissi, l-Onorabbli Qorti tal-Appell waslet għall-konklużjoni illi: «... l-ammont oġġett tal-kontestazzjoni... huwa ammont primarjament dovut skont il-liġi lid-Dipartiment tas-Sigurtà Soċjali u d-Dipartiment tat-Taxxi Interni. Għaldaqstant għall-fini tal-integrità tal-ġudizzju, kemm id-Direttur tas-Sigurtà Soċjali, kif ukoll il-Kummissarju tat-Taxxi kellhom ikunu imsejħin fil-kawża»;

2. Illi fl-ewwel lok għall-fini ta' ġbir ta' Kontribuzzjonijiet ta' Sigurtà Soċjali (K.S.S.) il-Kap 318 tal-Liġijiet ta' Malta jeżiġi illi «il-kelma Direttur tfigher id-Direttur Ġenerali (Sigurtà Soċjali) jew il-Kummissarju tat-Taxxi Interni, jew kull wieħed minnhom skont kif jitlob il-każ»; u huwa l-Kummissarju tat-Taxxi, li assorba fih il-funzjonijiet tal-Kummissarju tat-Taxxi Interni, li llum huwa responsabbli mill-ġbir ta' Kontribuzzjonijiet ta' Sigurtà Soċjali (Klassi 1);

3. Illi fit-tieni lok, l-esponent mhux edott mill-allegazzjonijiet kif esposti;

4. Illi dwar il-fatti, mir-records tal-Uffiċċju tal-Kummissarju tat-Taxxi jirriżulta illi l-Perit Mario Formosa, bin-numru tal-karta tal-identità 252069M, kien impjegat tas-soċjetà Forti Developments Limited (li għandha n-numru tal-P.E. 524227) bejn l-1 ta' Novembru 2005 u t-30 ta' Ottubru, 2007, f'liema perjodu s-soċjetà irrappurtat dħul f'ismu ta' Lm2,000 (fl-2005); ta' Lm12,000 (fl-2006); u ta' Lm10,000 (fl-2007) (kif jidher mid-dokumenti hawn annessi u mmarkati bħala «Dok. KTT 1»). Għall-istess perjodu, is-Soċjetà Forti Developments Limited issottomettiet il-formoli tal-Final Settlement System Tax (FS3s) tal-attur Mario Formosa għas-snin 2005 (li qed tiġi hawn annessa u mmarkata bħala «Dok. KTT 2»), 2006 u 2007 (esibiti mar-rikors promotur bħala «Dok. B» u «Dok. C») u għall-ebda sena ma tnaqqset taxxa u/jew kontribuzzjoni ta' sigurtà soċjali;

5. Illi sussegwentement, inkwantu l-konjuġi Formosa naqsu milli jissottomettu l-Formoli tat-Taxxa personali tagħhom għas-snin

inkwistjoni, fil-25 ta' Mejju, 2018, l-esponent ipproċeda bil-ħruġ ta' «Avviż ta' Likwidazzjoni (Originali)» għas-snin ta' stima 2006, 2007 u 2008 (snin bażi 2005, 2006 u 2007) dwar liema ma sar l-ebda «Avviż ta' Ogġezzjoni» a tenur tal-**Artikolu 33 tal-Kap. 372 tal-Liġijiet ta' Malta** biex b'hekk illum l-istejjem (assessments) kif maħruġa mill-esponent huma finali u konklussivi;

6. Illi l-esponent Kummissarju tat-Taxxi joqgħod fuq id-dikjarazzjonijiet kif saru lilu filwaqt li jżomm ferm il-pretensjonijiet tiegħu fir-rigward ta' taxxa li tirriżulta dovuta fuq id-dħul indikat għandha tiġi mħallsa;

7. Illi permezz tal-proċeduri odjerni l-atturi talbu lil din l-Onorabbli Qorti illi: 1. Tiddikjara li s-soċjetà intimata kellha tħallas l-ammont ta' wieħed u għoxrin elf, seba' mija u disgħa u tletin ewro u disgħa u sittin ċentezmu (€21,739.69) – ġa disat elef tliet mija u tnejn u tletin Liri Maltin u ħamsa u tmenin ċentezmu (LM9,332.85), jew somma oħra verjuri li tista' tiġi hekk likwidata minn din l-Onorabbli Qorti, lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni mal-preżentata tal-FS3's tar-rikorrent Mario Formosa għall-perjodu kollu tal-impjieg tiegħu mal-istess soċjetà intimata; 2. Tikkundanna lis-soċjetà intimata sabiex tħallas direttament lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni jew lir-rikorrent is-somma msemija ta' wieħed u għoxrin elf, seba' mija u disgħa u tletin ewro u disgħa u sittin ċentezmu (€21,739.69) – ġa disat elef tliet mija u tnejn u tletin Liri Maltin u ħamsa u tmenin ċentezmu (LM9,332.85), jew somma oħra verjuri li tista' tiġi hekk likwidata minn din l-Onorabbli Qorti ai termini tal-ewwel talba, sabiex il-ħlas tat-taxxa u l-bolla tar-rikorrent għaž-żmien li l-istess rikorrent dam fl-impjieg tas-soċjetà intimata jiġi regolarizzat mal-istess Dipartiment tat-Taxxi Interni; 3. Tikkundanna wkoll lis-soċjetà intimata tħallas direttament lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni jew lir-rikorrent is-somma li ser tiġi likwidata u ppruvata fil-kors ta' din il-kawża u rappreżentanti mgħaxxijiet u penali imposti skont il-liġi mid-Dipartiment tat-Taxxi Interni inkwantu illi ma sarx il-ħlas tat-taxxa u l-bolla meta dovut fuq il-kont tar-rikorrent mad-Dipartiment imsemmi;

8. Illi mis-suespost huwa ċar u manifest li l-atturi m'għandhom l-ebda pretensjoni fil-konfront tal-esponent, li ġie intimat fil-proċeduri unikament għall-fini tal-integrità tal-ġudizzju, inkwantu l-mertu tal-vertenza bejn l-attur, il-Perit Mario Formosa, u l-konvenuti, Forti Developments Limited (C-17128) u Fort Chambray Limited (C12056), huwa dwar xi ftehim ta' impjieg kellhom bejniethom. Għalhekk, l-esponent Kummissarju għandu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju;

9. Illi fid-dawl tas-suespost huwa m'għandux jiġi soġġett għall-ispejjeż;

10. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.»

16. Min-naħa tiegħu, id-Direttur tas-Sigurtà Soċjali ma ressaq l-ebda twegiba (ara l-verbal tad-19 ta' Ġunju, 2020, f'pagna 474 tal-atti tal-kawża).

17. Aktar tard, b'sentenza mogħtija fit-28 ta' Ottubru, 2022, l-Ewwel Qorti, ikkonkludiet li t-talbiet tal-atturi kontra FCL waqgħu għalkollox bil-preskrizzjoni ta' sena kif imsemmija fl-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili**, filwaqt li dawk kontra FDL, waqgħu biss sa fejn għandhom x'jaqsmu mat-talba tal-atturi għall-ħlas tal-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali għaż-żmien ta' bejn l-1 ta' Novembru, 2005 sal-21 ta' Settembru, 2007.

18. Mill-bqija, l-Ewwel Qorti laqgħet it-talbiet tal-atturi f'parti minnhom u dan billi sabet lill-kumpanija konvenuta FDL responsabbli li tħallas lill-atturi l-bolol għall-perjodu ta' bejn it-22 ta' Settembru 2007 u l-31 ta' Ottubru, 2007, kif ukoll ikkundannat lill-istess kumpanija konvenuta sabiex tħallas direttament lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni t-taxxa kollha dovuta, kif ukoll l-imgħax u l-penali imposti mil-liġi b'rabta man-nuqqas tal-ħlas f'waqtu tat-taxxa u l-bolla tal-attur Mario Formosa, bl-ispejjeż tal-kawża kontra l-istess FDL.

19. Ir-raġunijiet li wasslu lill-Ewwel Qorti għal din id-deċiżjoni kienu dawn:

«Ikkunsidrat:

Illi permezz ta' din l-istanza l-atturi qed jitolbu li s-soċjetà intimata flimkien ma' dik kjamata fil-kawża, jiġu ordnati jħallsu direttament lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni, jew alternattivament lilhom sabiex huma mbagħad iħallsu lill-istess Dipartiment, is-somma indikata fir-Rikors Ġuramentat jew somma verjuri rappreżentanti t-taxxa dovuta fuq id-dħul u l-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali għall-perjodu li l-attur, il-Perit Mario Formosa, dam impjegat magħhom bħala project manager fuq il-proġett ta' Fort Chambray, Għawdex.

Is-soċjetà intimata flimkien ma' dik kjamata fil-kawża t-tnejn laqgħu għal din it-talba billi opponew kemm preliminarjament, fejn eċċepew il-preskrizzjoni, kif ukoll fil-mertu.

L-argument prinċipali jitratta n-natura tal-ħlas li kien isir mensilment lill-attur, il-Perit Mario Formosa.

Hemm qbil li s-soċjetajiet parti f'din l-istanza, jew min minnhom, kienu jħallsu lil attur Perit Mario Formosa is-somma ta' Lm1,000 fix-xahar. Il-punt li m'hemmx qbil fuqu huwa jekk l-istess Lm1,000 kinux intiżi bħala paga gross, kif jallegaw is-soċjetajiet involuti, jew paga nett, kif jinsisti l-attur.

Id-diffikultà f'dan il-każ hija li ma jeżistix kuntratt ta' xogħol miktub. Però, dan ma jirrendix lil din il-Qorti inkapaċi milli tħares lejn il-liġijiet rilevanti sabiex tagħmel stipulazzjonijiet ibbażati fuq id-diċitura tagħhom li tapplika f'dan il-każ, tenut kont tal-fatti ppruvati jew mhux ikkontestati.

Din il-Qorti sejra għalhekk tindika dawk l-artikoli tal-liġijiet nostrani li japplikaw għal dan il-każ:

DRITT.

Liġi Sussidjarja 372.14, Regoli dwar Final Settlement System (FSS) Artikolu (recte: Regolament) 15(1):

«15.(1) Kull pagatur għandu, sal-aħħar ġurnata tax-xogħol tax-xahar li jiġi minnufih wara dak ix-xahar li matulu jkun ħallas emolumenti, jagħti lill-Kummissarju l-ammont totali ta' taxxa mnaqqsa jew li kellha titnaqqas minn dawk l-emolumenti skont dawn ir-regoli.»

Artikolu (recte: Regolament) 2 tal-istess Att (recte: Regolamenti):

«"emolumenti" tfisser: [...] (i) kull income, inkluż kull benefiċċju minn kariga jew impieg, suġġett għat-taxxa taħt l-Artikolu 4(1)(b) tal-Att dwar it-Taxxa fuq l-Income u kull income eżenti taħt l-Artikolu 12 tal-imsemmi Att li kien ikun suġġett għat-taxxa taħt l-imsemmi Artikolu 4(1)(b) kieku mhux għall-eżenzjoni msemmija;

[...]

«"pagatur" tfisser kull persuna li tħallas l-emolumenti jew li titqies li tħallas l-emolumenti skont id-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 4(1)(b) tal-Att dwar it-Taxxa fuq l-Income jew ta' regoli magħmulin taħt dak il-paragrafu, jew li tħallas, jew li jkollha tħallas, emolumenti kemm akkont tagħha jew f'isem xi persuna oħra u tinkludi dipartimenti tal-gvern, persuni fis-servizz pubbliku ta' Malta, korporazzjonijiet pubbliċi u l-uffiċjali tagħhom, u korpjiet ta' nies oħra u l-uffiċjali tagħhom»

Kapitolu 318, Att dwar is-Sigurtà Soċjali, Artikolu 8(1) u (2):

«8.(1) Il-prinċipal għandu, fl-ewwel każ, ikun dovut iħallas kemm il-kontribuzzjoni dovuta minnu kif ukoll, f'isem u b'eskluzzjoni tal-persuna mpjegata, il-kontribuzzjoni dovuta minn dik il-persuna u, għall-finijiet ta' dan l-Att, kontribuzzjonijiet imħallsa mill-prinċipal f'isem l-impjegat għandhom jitqiesu li jkunu kontribuzzjonijiet imħallsa mill-persuna mpjegata.

(2) Minkejja kull kuntratt jew ftehim għall-kuntrarju, prinċipal ma għandux ikun intitolat li jnaqqas mill-pagi jew minn rimunerazzjoni oħra ta' persuna mpjegata minnu, jew xort'oħra li jikseb lura mingħand dik il-persuna l-kontribuzzjoni li titħallas minnu dwar dik il-persuna; u kull prinċipal li jnaqqas jew jipprova jnaqqas il-kontribuzzjoni kollha jew xi parti minnha dovuta minnu dwar dik il-persuna mill-pagi jew minn rimunerazzjoni oħra ta' dik il-persuna, jkun ħati ta' reat taħt dan l-Att u jeħel, meta jinstab ħati dwar kull reat bħal dak, multa.»

Kapitolu 452, Att dwar l-Impjeg u r-Relazzjonijiet Industrijali, Artikolu 2:

«"paga" tfisser rimunerazzjoni jew qligħ, li jitħallsu minn prinċipal lil impjegat u tinkludi kull bonus li jitħallas skont l-Artikolu 23 minbarra kull bonus jew allowance relatati mal-eżekuzzjoni tax-xogħol jew mal-produzzjoni;

Kapitolu 16, Artikolu 2147(ċ):

«2147. L-azzjonijiet hawn taħt imsemmija jaqgħu bi preskrizzjoni bl-għeluq ta' sena:

[...]

(ċ) l-azzjonijiet tas-sefturi jew persuni oħra mħallsin bix-xahar, tal-artiġjani jew tal-ħaddiema bil-ġurnata, għall-ħlas tal-ġranet tal-pagi, tas-salarji, jew tal-fornituri li jkollhom jieħdu.»

Ikkunsidrat ulterjorment:

Tenut kont tal-artikoli tad-dritt nostran iċċatati hawn aktar 'il fuq, din il-Qorti sejra tgħaddi sabiex tapplika l-fatti ta' dan il-każ għall-istess.

Il-Qorti tibda sabiex tindaga min mis-soċjetajiet konvenuti Forti Developments Limited jew il-kjamata Fort Chambray Limited kellhom ikunu responsabbli għall-ħlasijiet rikjesti mid-dipartimenti kkonċernati

f'isem l-attur u ai termini tal-liġijiet suċċitati.

Fl-atti tal-kawża hemm varji dokumenti u xhieda relattivi għal dan il-punt.

Id-dokumenti esibiti mill-konvenuta Forti Developments Limited infisha juru lilha bħala pagatur, jew prinċipal (imsejjaħ pagatur fil-liġijiet fiskali). L-istess jingħad għall-ittra legali li kienet intbagħtet mir-rappreżentant legali tagħha lil dak tal-attur nhar is-26 ta' Settembru, 2008 kif ukoll il-kontestazzjoni tal-konvenuta Forti Developments Limited għall-ittra uffiċjali li l-attur ippreżenta fit-3 ta' Ottubru, 2008 taħt l-Artikolu 166A fejn Forti Developments Limited. (sic!)

Min-naħa l-oħra, dokumenti oħrajn jindikaw lis-soċjetà kjamata in kawża Fort Chambray Limited bħala l-prinċipal tal-attur. Dawn jinkludu dawk tad-Dipartiment tal-Impjieġ u Taħriġ li ssottometta l-attur innifsu bin-nota tiegħu tas-26 ta' Marzu, 2010 kif reġgħu ġew sottomessi mix-xhud Marcel Bonnici waqt ix-xhieda tiegħu ta' nhar is-26 ta' Jannar, 2012 bl-inklużjoni ta' dokument addizzjonali, id-Declaration of Commencement of Employment, fejn inċidentalment tidher korrezzjoni magħmula fl-isem dikjarat tal-prinċipal fejn l-ewwel isem kien ieħor altru miż-żewġ soċjetajiet involuti f'din l-istanza li ġie ingassat u mibdul b'Forte (sic) Chambray Ltd.

Għal xi raġuni, però, il-kwistjoni tal-legittimità bħala kontradittriċi tas-soċjetà konvenuta Forti Developments Limited tqajmet biss fi stadju tardiv tal-proċeduri, wara li kienu diġà nġabru diversi provi, u biss fil-21 ta' Mejju, 2012 fejn l-istess soċjetà talbet li żżid eċċezzjoni ulterjuri f'dan is-sens liema talba però ġiet miċħuda minn din il-Qorti kif diversament ippreseduta b'digriet tal-14 ta' Novembru, 2012 fejn ġie ordnat ukoll li tisejjaħ fil-kawża s-soċjetà Fort Chambray Limited.

Illi r-raġuni għalfejn il-Qorti kif diversament ippreseduta nnegat it-talba tal-konvenuta sabiex iżżid eċċezzjoni ulterjuri tal-leġittimità kontradittorjetà kienet semplicement għaliex jirriżulta li s-soċjetà Fort Chambray Limited (C12056) seta' kellha xi relazzjoni ġuridika mal-attur bħala employer tiegħu, mingħajr però ma l-Qorti nnegat li s-soċjetà konvenuta Forti Developments Limited kellha tibqa' parti fil-proċeduri.

Din il-Qorti ssib ċar li s-soċjetà Forti Developments Limited akkwiexxiet għall-istat ta' fatt li hija vinkolata mal-attur u dan kemm bir-risposta ġuramentata tagħha kif ukoll b'atti ulterjuri u billi hija stess, u r-rappreżentanti tagħha, qatt ma ddistingwew b'mod ċar bejn soċjetà u oħra, anzi s-soċjetà konvenuta Forti Developments Limited u r-rappreżentanti tagħha fix-xhieda minnhom mogħtija jitkellmu dwar ftehim milħuq mal-attur u dan konsistentement u f'diversi stadji tal-kawża, u mingħajr ma jitnaqqas xejn mill-varji dokumenti hawn fuq indikati li juru lilha kif ukoll lis-soċjetà msejjaħ fil-kawża Fort Chambray Limited bħala vinkolati legalment mal-attur.

Infatti, il-konvenuta Forti Developments Limited qatt ma ċaħdet li kienet

prinċipal tal-attur qabel ma' xehed Marcel Bonnici in rappreżentanza tad-Dipartiment tal-Impjieġ u Taħriġ nhar is-26 ta' Jannar, 2012 u, wara din id-data, għamlet passi addizzjonali li bihom ikkristallizzat il-pożizzjoni tagħha bħala vinkolata mal-attur Perit Mario Formosa inkluż: bin-nota ta' nhar it-23 ta' Mejju, 2013, fejn hija stess flimkien mas-soċjetà kjamata in kawża intavolat diversi dokumenti li jerġgħu juru lit-tnejn li huma bħala prinċipali tal-attur.

Oltre dan, il-Kummissarju tat-Taxxi Interni nnifsu, fir-risposta ġuramentata tiegħu tal-5 ta' Mejju, 2020, wara li l-kawża reġgħet tpoġġiet quddiem din il-Qorti fuq l-ordni tal-Qorti tal-Appell fid-deċiżjoni tagħha tal-31 ta' Mejju, 2019; jiddikjara skejjattament (sic) illi l-Perit Mario Formosa, bin-numru tal-karta tal-identità 252069M, kien impjegat tas-soċjetà Forti Developments Limited (li għandha n-numru tal-P.E. 524227) bejn l-1 ta' Novembru, 2005 u t-30 ta' Ottubru, 2007, f'liema perjodu s-soċjetà rrappurtat dħul f'ismu ta' Lm2,000 (fl-2005), ta' Lm12,000 (fl-2006); u ta' Lm10,000 (fl-2007) (kif jidher mid-dokumenti hawn annessi u mmarkati bħala 'Dok. KTT 1').

Għall-istess perjodu, s-soċjetà Forti Developments Limited issottomettiet il-formoli tal-Final Settlement System Tax (FS3) tal-attur Mario Formosa għas-snin 2005 (li qed tiġi hawn annessa u mmarkata bħala 'Dok. KTT2), 2006 u 2007 (esebiti mar-rikors promotur bħala 'Dok. B' u 'Dok. Ċ') u għall-ebda sena ma tnaqqset taxxa u/jew kontribuzzjoni tas-sigurtà soċjali.

Din id-dikjarazzjoni ġiet ribadita fl-affidavit ta' Emmanuel Mangion, manager fis-sezzjoni tal-ġbir fl-uffiċċju tal-Kummissarju tat-Taxxi fejn jindika lil Forti Developments Limited bħala dik li minnha kellu dħul l-attur Perit Mario Formosa. Fl-istess vena, mistoqsi rigward dan waqt ix-xhieda in kontroezami tiegħu ta' nhar it-18 ta' Gunju 2021, Dr. Michael Caruana irrisponda:

«L-Avukat Dottor Kevin Camilleri Xuereb:

Mela jekk l-employer huwa Fort Chambray Limited, kumpanija oħra, il-għala l-FS3s saru minn Forti Developments Limited? Inti ikkonfermajt li huma korretti, tajjeb, spjegali d-diskrepanza jekk jogħġbok.

[...]

Ara Dr Caruana, jien ma fhimtx, u hija irrilevanti r-relazzjoni li l-kumpanija jew il-kumpaniji tiegħek għandha mal-Gvern u liema strateġija użat jew inkella struttura użat vis-à-vis l-amministrazzjoni, jien li jinteressani huwa kif fuq dokument Fort Chambray Limited hija ddikjarata bħala employer tal-Perit Formosa, f'dokument ieħor uffiċjali tal-ħlas ta' taxxa jew pseudo ħlas ta' taxxa hemm kumpanija kompletament differenti li hija Forti Developments Limited vis-à-vis l-Perit Formosa.

Ix-Xhud:

Forti Developments Limited qiegħda hawnhekk.

L-Avukat Dottor Kevin Camilleri Xuereb:

Iva Forti, mela allura min hu l-employer tal-Perit?

Ix-Xhud:

Forti Developments Limited

[...]

U dejjem hekk imxejna, setgħet kienet Fort Chambray Limited xorta mingħandna kien ħa jieħu ċ-ċekk, setgħet kienet Forti Hotel Resort Limited xorta kien ħa jieħu l-istess.»

Mistoqsi aktar tard rigward id-diretturi tal-kumpaniji jikkonferma li huma l-istess nies, li huma lkoll diretturi tal-istess kumpanija u li dan għalih ifisser li ma hemmx distinzjoni bejn kumpanija u oħra. Insista wkoll li kull kif, huma jgħarrfu lill-attur Perit Mario Formosa bħala impjegat tagħhom u kienx impjegat ma' waħda jew mal-oħra ma kinitx tagħmel differenza.

Illi għalhekk, hemm lok li ż-żewġ soċjetajiet jibqgħu jirrispondu għall-pretensjonijiet tal-attur.

Magħdud dan, din il-Qorti sejra tgħaddi sabiex teżamina l-kontestazzjoni prinċipali ta' din il-kawża, ossia, jekk Lm1,000 li tħallsu lill-attur tul l-impjieg tiegħu f'Fort Chambray, Għawdex għandhomx ikunu meqjusa li tħallsu lil gross jew nett.

Sfortunatament, f'dan il-każ mhemmx kuntratt ta' impjieg bil-miktub. Din hija għalhekk kwistjoni ta' kredibbiltà u l-Qorti trid tara liema waħda miż-żewġ verżjonijiet kontrastanti hija l-aktar kredibbli meqjusin l-provi prodotti.

Il-Qorti hija propensa li temmen lill l-attur Perit Mario Formosa meta jgħid illi l-ftehim kien li Lm1,000 kellhom ikunu netti f'idejh u dan fuq skorta ta' fatti li tnisslu mix-xhieda li ngabret f'din il-kawża inkluż tal-attur innifsu iżda anke dik ta' Dr. Michael Caruana fejn dan ikkonferma li jaf bl-obbligu tiegħu li jħallas it-taxxa u l-bolla tal-impjegati tiegħu iżda anke li l-valur dikjarat fuq l-FS3 relattiv għall-attur kien dak li kellhom jagħtuh. Jgħid fil-fatt, in kontroezami:

«L-Avukat Dottor Ian Spiteri Bailey:

Inthom fl-FS3 kontu qed tiddikjaraw, preċiż, il-gross, qed tgħid?

Xhud:

Aħna għedna kemm aħna kellna nagħtuh.»

Interessanti wkoll ix-xhieda ta' Pauline Caruana, mart Frank Caruana li huwa wkoll wieħed mid-diretturi tas-soċjetajiet involuti, illi bl-esperjenza tagħha fil-kamp tat-taxxa tgħid bla tlaqliq li ċ-ċirkostanzi tal-attur ma

linux normali u li l-impjegat l-ieħor li kellhom dak iż-żmien: konna nħallsulu l-bolla normali, kif suppost, jiġifieri bħala impjegat normali. Tgħid ukoll li la huwa impjegat full-time iridu jiħħallsulu l-bolol ukoll.

Interessanti wkoll illi fid-dikjarazzjoni ta' Dr. Michael Caruana inkluża fir-risposta ġuramentata ta' Forti Developments Limited, dan jgħid testwalment: «Illi f'it granet qabel ma' beda jippresta s-servizzi tiegħu, l-attur talabni biex flok jibgħat invoice bil-VAT ta' kull xahar, Forti Developments Limited tirreġistrah bħala impjegat tagħha. Jiena weġibtu illi diment illi ma kinitx tagħmilli differenza fl-ammont li s-soċjetà tiegħi kienet ser tinkorri ċjoè Lm1000 (€2,329.37) fix-xahar u dana billi l-VAT ta' 18% kont niġborha lura, jiena ma kontx insib oġġezzjoni.»

Similarment, fir-risposta ġuramentata tal-kjamata in kawża Fort Chambray Limited jingħad kliem simili biż-żieda tas-segwent: «u għalhekk anke li kieku mal-ammont ta' elf lira Maltin (Lm1,000) kellha tiżdied it-taxxa tal-VAT, effettivament il-kumpanija xorta kienet sejra toħroġ biss l-ammont totali ta' elf lira Maltin (Lm1,000) in vista tar-rifużjoni li hija kienet tingħata».

Din il-Qorti ma tistax ħlief tikkonkludi, allura, li din hija ammissjoni daparti tad-direttur li f'idejh għandu t-tmexxija ġornaljera tas-soċjetajiet involuti f'din il-kawża, tant li wkoll, skont ix-xhieda ta' Pauline u Frank konjuġi Caruana kien jistruwixxi lilhom fuq kif għandhom jipproċedu u x'dokumenti għandhom jintavolaw mal-awtoritajiet ikkonċernati, illi s-soċjetajiet u d-diretturi tagħhom kienu konxji li lill-attur Perit Mario Formosa kellhom jagħtuh Lm1,000 fix-xahar, kemm jekk ser iħallsu l-VAT fuq minn dak l-ammont, kemm jekk ser jobdu l-obbligi fiskali tagħhom. Jidher li però filwaqt li fuq il-VAT kellhom moħħhom mistrieħ li ser jirkuprawh lura, fuq it-taxxa u l-bolla seta' kien hemm ħsieb żbaljat. Dan iżda ma jnaqqas xejn mit-twemmin ta' din il-Qorti li allura huma lkoll kienu konxji li lill-attur kellhom jagħtuh Lm1,000 f'idejh.

Anke fir-risposta ġuramentata tal-Kummissarju tat-Taxxi Interni nniffsu, li ġie kjamat fil-kawża fuq ordni tal-Qorti tal-Appell fid-deċiżjoni tagħha tal-31 ta' Mejju, 2019; il-Kummissarju jiddikjara skejjattament (sic) illi: «il-Perit Mario Formosa, bin-numru tal-karta tal-identità 252069M, kien impjegat tas-soċjetà Forti Developments Limited (li għandha n-numru tal-P.E. 524227) bejn l-1 ta' Novembru, 2005 u t-30 ta' Ottubru, 2007, f'liema perjodu s-soċjetà rrapportat dħul f'ismu ta' Lm2,000 (fl-2005), ta' Lm12,000 (fl-2006); u ta' Lm10,000 (fl-2007) (kif jidher mid-dokumenti hawn annessi u mmarkati bħala 'Dok. KTT 1'). Għall-istess perjodu, is-soċjetà Forti Developments Limited issottomettiet il-formoli tal-Final Settlement System Tax (FS3) tal-attur Mario Formosa għas-snin 2005 (li qed tiġi hawn annessa u mmarkata bħala 'Dok. KTT2), 2006 u 2007 (esibiti mar-rikors promotur bħala 'Dok. B' u 'Dok. Ċ') u għall-ebda sena ma tnaqqset taxxa u/jew kontribuzzjoni tas-sigurtà soċjali».

Tenut kont li skont il-liġijiet vigenti applikabbli taxxa u bolla għandhom jinqatgħu qabel jiġhallas l-impjegat, din hija konferma li l-ħlas li sar lill-impjegat kien dak nett, u li jekk sar żball, dan kien li s-soċjetajiet parti f'din il-kawża ma ħallsux dak dovut minnhom skont il-liġi qabel għamlu l-ħlas lill-impjegat.

Il-Qorti tirribadixxi li bħala mpjegat tagħhom, is-soċjetajiet imħarrkin kienu marbutin bl-obbligi legali derivanti mill-vinkolu ta' prinċipal u impjegat, fosthom dawk li l-prinċipal iħallas l-bolla u t-taxxa tal-impjegat tiegħu skont il-proviżjonijiet tal-Att dwar is-Sigurtà Soċjali (Kap. 318) u r-Regoli dwar Final Settlement System (FSS) (Liġi Sussidjarja 372.14), kif del resto xehed li huwa konxju minnu Dr. Michael Caruana u kkonferma Emmanuel Mangion inrappreżentanza tad-Dipartiment tat-Taxxi.

Meqjus dan, kwalunkwe ftehim li setgħu għamlu l-intimata Forti Developments Limited u / jew il-kjamata in kawża Fort Chambray Limited li jmur kontra id-dicitura tal-liġijiet nostrani tal-impjieg ma jistax jitqies bħala wieħed validu. Għaldaqstant, il-paga mħallsa lill-attur Perit Mario Formosa ma tistax għajr titqies paga netta ġaladarba tħallset lilu waqt li kien impjegat abbażi full-time fuq terminu indefinit.

Issir ukoll riferenza għax-xhieda mogħtija minn Boris Xerri nhar il-5 ta' Novembru, 2010 fejn qal illi l-liġi, ir-regolamenti tat-taxxa ma jippermettulekx li l-employer ma jaqtax taxxa u bolla, għax huwa, huwa eh legalment responsabbli li jrid jiġborhom. Issa, l-ammont tal-bolla li tinqata' mill-paga, l-employer huwa dovut bil-liġi li jħallas l-istess ammont hu bħala sehem tal-employer fuq il-liġi. Jgħid ulterjorment li fir-rigward ta' impjegat full-time jridu jiġħallsu l-bolol bilfors u wkoll li bilfors irid ikun hemm taxxa.

Dawn il-fatti jikkalzaw perfettament fil-massima li l-verità ladarba tiġi affermata spontaneament ma tistax titbiddel imħabba konvenjenzi personali jew ekonomiċi: veritas una vis, una facies est.

*L-istess ħsieb jemani mid-deċiżjoni tal-Appell Superjuri mogħtija nhar il-5 ta' April, 1971 fl-ismijiet **Edgar Zahra v. Carmelo Vassallo** fejn intqal: «meta parti f'kawża tipprova a kwalunkwe kost timmonta difiża għalkollox kuntrarja għal dak li evidentement ikun ġara, ir-riżultat neċessarjament ikun dak li l-Qorti ma tistax tagħti ebda valur probatorju.»*

Divergenza oħra li nqalgħet waqt l-andament tal-kawża titratta jekk l-attur kienx impjegat full-time jew part-time u dan anke peress li kien jitla' minn Malta għal Għawdex sabiex ikun fuq is-sit għal ammont ta' ġranet u ħinijiet li jistgħu ma jammontawx għal 40 siegħa fil-ġimgħa.

Il-Qorti hawnhekk tagħmel riferenza għad-dokumenti uffiċjali relattivi għall-impjieg tal-attur li juru li huwa kien imnizzel mad-Dipartiment tal-Impjieg u Taħriġ bħala impjegat, full-time, fuq terminu indefinit. L-

applikazzjoni għal dan il-għan hija esibita in atti u turi ċar illi kemm il-prinċipal kif ukoll l-attur qablu ma' dan u għalhekk ma hemm ebda dubju rigward dan f'moħħ il-Qorti. L-argument tas-soċjetà konvenuta Forti Developments Limited u dik kjamata in kawża Fort Chambray Limited li l-modus operandi ta' kif kien jaħdem l-attur Perit Mario Formosa juru mod ieħor mhuwiex sostenibbli u dan stante l-obbligu ta' kull prinċipal li jagħti x-xogħol lill-impjegati tiegħu skont kif ikunu ngagġati, tant li jeżistu anke possibbiltajiet ta' proċeduri fit-Tribunal Industrijali minn impjegat li jipproponi azzjoni ta' unfair/constructive dismissal fejn dan ma jkunx il-każ.

Jingħad ulterjorment li fix-xhieda mogħtija mill-Avukat Dr. Michael Caruana nhar l-14 ta' April, 2021 dan ġie kristallizzat lill'hemm minn kull dubju meta fuq domandi tal-abbli difensur tal-Kummissarju għat-Taxxi Dr Michael Caruana xehed hekk:

«L-Avukat Dottor Stephania Azzopardi:

Issa bħala xogħol kont tgħid li kien full-time jew part-time?

Ix-Xhud:

Jien sa fejn naf jien, kien irregiſtrat bħala full-time, però hu kien jaħdem...»

Dan l-istess punt Dr. Michael Caruana jerġa' jikkonfermah fil-kontinwazzjoni tax-xhieda in kontroezami tiegħu ta' nhar it-18 ta' Ġunju, 2021 inkluż fejn jgħid:

«L-Avukat Dottor Kevin Camilleri Xuereb:

Jiena staqsejtek rigward l-aħħar linja u l-aħħar linja taqra hekk, u għall-finijiet for the record ħa naqrahielek, Fort Chambray 100053, ir-Rabat, Għawdex employed full-time indefinite.

Ix-Xhud:

Hekk hu.»

Rigward il-fatt ta' meta ġiet a konoxxenza tal-attur l-FS3 li biha ntebah li t-taxxa u l-bolla li kellhom jiġħallsu f'ismu ma kinux qed jiġħallsu, hawn ukoll il-Qorti temmen lill-attur li dan ma rax dawn id-dokumenti ħlief xi xahar wara li telaq mill-impjeg u wara li tkellem mad-dipartimenti tat-taxxa u s-sigurtà soċjali kkonċernati. U dan mhux biss fuq id-dikjarazzjonijiet konsistenti tiegħu tul kemm-il darba xehed li ma setax jagħmel ir-rendikonti neċessarji mad-dipartiment tat-taxxa, inkluż waqt il-kontroezami mill-abbli avukat tal-konvenuta u l-kjamata in kawża fejn irribadixxa dan, iżda wkoll fuq is-saħħa tar-risposta ġuramentata tal-Kummissarju tat-Taxxi nnifsu fejn saħaq illi l-konjugi Formosa naqsu milli jissottomettu l-Formoli tat-Taxxa personali tagħhom għas-snin inkwistjoni tant li fil-25 ta' Mejju, 2018 l-esponenti pproċeda bil-ħruġ ta' 'Avviż ta' Likwidazzjoni (Oriġinali)' għas-snin ta' stima 2006, 2007 u

2008 (snin bażi 2005, 2006, u 2007). L-istess ikkonferma x-xhud mill-uffiċċju tal-Kummissarju tat-Taxxi, sezzjoni ta' ġbir, Emmanuel Mangion fl-affidavit tiegħu in atti fejn qal li l-attur u l-konjuġi tiegħu naqsu milli jibgħatu l-formoli tat-taxxa u għalhekk il-Kummissarju ħareġ numru ta' Avviżi ta' Likwidazzjoni għas-snin stima 2006, 2007 u 2008 jiġifieri għas-sena bażi 2005, 2006 u 2007. Jinsisti li għal dawn l-avviżi ma saret ebda oġġezzjoni u għalhekk illum l-ammont ta' taxxa dovuta huwa finali u konklussiv.

Min-naħa l-oħra, l-argument tal-konvenuta u l-kjamat in kawża li l-attur Perit Mario Formosa kien jirċievi dawn id-dokumenti bil-posta mhux pruvat mod ieħor għajr bid-dikjarazzjonijiet tagħhom.

Meqjus dan, u konkluz li allura ż-żewġ soċjetajiet parti f'din l-istanza jistgħu jinżammu responsabbli versu l-attur u l-pretensjonijiet tiegħu kif ukoll li l-assjem tal-provi jindika li Lm1,000 imħallas lill-attur kienu mifhuma, ġustament, bħala netti mal-grad dak dikjarat mir-rappreżentanti tas-soċjetajiet involuti f'din il-kawża għall-kuntrarju u l-mod kif imtlew il-formuli tad-dikjarazzjonijiet tat-taxxa, jibqa' allura l-punt tal-preskrizzjoni.

Fuq id-diċitura tad-dritt hawn aktar 'il fuq iċċitat, din il-Qorti ma tistax ma taqbilx illi t-talba tal-attur hija għal ħlas li jinkwadra fid-definizzjoni ta' emolumenti u għaldaqstant, għal ħlas ta' «paga» jew «salarju» addizzjonali li se mai kienet tkun il-kontribut dovut bħala bolla u taxxa li kellha titħallas qabel huwa jingħata il-paga.

Għaldaqstant, l-istanza hija waħda rigward salarju stante li t-taxxa tad-dħul ta' kull impjegat, skont il-liġijiet relattivi, tinqata' mis-salarju tiegħu u titħallas lid-dipartiment konċernat mill-prinċipal fiż-żmien preskritt mill-liġi. L-istess jiġri fil-każ ta' kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali. Għalhekk dawn iż-żewġ pagamenti ma jistgħux jitqiesu indipendenti mis-salarju.

Stabbilit dan, jibqa' l-kweżit ta' jekk l-istess salarju kienx jitħallas fix-xahar. Fuq dan il-punt, hemm qbil konsistenti bejn il-partijiet skont ix-xhieda mogħtija minnhom ilkoll.

Istanza ta' dan it-tip hija għalhekk regolata bil-preskrizzjoni ta' sena ai termini tal-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta**.

Dan magħdud, l-atturi qegħdin jitolbu l-ħlas ikkonċernat li jkopri l-perjodu kollu li l-attur Perit Mario Formosa għamel impjegat mas-soċjetajiet parti fil-kawża.

Mid-dokumenti in atti jirriżulta ampjament u mingħajr kontradizzjoni li huwa beda l-impjieg tiegħu fl-1 ta' Novembru 2005 u temm l-istess fil-31 ta' Ottubru, 2007.

Qabel ma giet istitwita l-kawża preżenti l-uniku att ġudizzjarju li kien ġie intavolat kien l-ittra uffiċjali tat-22 ta' Settembru, 2008 magħmula mill-

attur Perit Mario Formosa taħt l-Artikolu 166A. Din l-ittra saret biss kontra s-soċjetà Forti Developments Limited, l-intimata f'dawn il-proċeduri, u mhux ukoll kontra l-kjamata in kawża Fort Chambray Limited.

Tenut kont tal-konklużjoni ta' din il-Qorti li din l-istanza hija affetta mill-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kap. 16**, dan ifisser li sa fejn l-azzjoni preżenti tolqot lis-soċjetà intimata Forti Developments Limited tapplika l-preskrizzjoni ta' sena taħt dan l-artikolu u dan għal dak kollu li jista' jkun dovut għaž-żmien qabel it-22 ta' Settembru, 2007.

Il-Qorti ma ssibx li jista' jkun hemm ebda raġuni valida għad-dewmien tal-attur Perit Mario Formosa f'li jieħu passi opportuni meta huwa stess, konsistentement fix-xhieda tiegħu, qal li ma kienx qiegħed jingħata d-dokumenti li kien qed jitlob (FS3) mill-prinċipal tiegħu tant li ma setax jagħmel id-dikjarazzjonijiet tat-taxxa tiegħu u ra biss it-tali dokumenti xi xahar wara li telaq mill-impjieg wara li kien fittex ukoll l-għajnuna tad-dipartimenti kkonċernati.

Fil-każ tas-soċjetà kjamata in kawża Fort Chambray Limited, tapplika l-preskrizzjoni taħt l-**Artikolu 2147(ċ)** għall-pretensjonijiet kollha miġjuba kontriha stante li minn imkien fl-atti proċedurali ma jirriżulta li din is-soċjetà qatt giet notifikata b'xi att ġudizzjarju u, bl-eżistenza tagħha l-attur Perit Mario Formosa ma setax ma kienx jaf stante li huwa stess iffirma l-formola Declaration of Commencement of Employment kif anke ikkonferma x-xhud rappreżentant tad-Dipartiment tal-Impjieg u Taħriġ Marcel Bonnici. Jirriżulta għalhekk li fir-rigward ta' Fort Chambray Limited tapplika l-preskrizzjoni għal dak kollu li jikkonċerna l-pretensjonijiet kollha miġjuba kontriha.

Rigward l-ammont li huwa għalhekk dovut mill-intimata Forti Developments Limited għall-perjodu mhux milqut bil-preskrizzjoni ossia, il-perjodu bejn it-22 ta' Settembru, 2007 u d-data tal-ittra ufficjali tal-attur Perit Mario Formosa (22 ta' Settembru, 2008); stante illi l-Perit attur temm l-impjieg tiegħu fil-31 ta' Ottubru, 2007, jibqgħu dovuti l-ammonti għall-perjodu 22 ta' Settembru, 2007 sal-31 ta' Ottubru, 2007 apparti dak li ser jingħad hawn aktar 'l isfel.

Fir-rigward tat-talba tal-atturi għall-ħlas ta' penaltajiet u mgħaxxijiet imposti mil-liġi, hawnhekk il-Qorti tagħmel riferenza għat-talbiet u l-eċċezzjonijiet fejn fost l-eċċezzjonijiet taż-żewġ soċjetajiet involuti tqajmet dik tal-intempestività tal-azzjoni stante li l-awtoritajiet fiskali qatt ma ressqu xi talba kontra l-atturi għall-ħlas ta' taxxi, arretrati jew għall-penali amministrattivi jew imgħaxxijiet.

Il-Qorti tgħaddi allura sabiex tagħmel riferenza għar-risposta ġuramentata tal-Kummissarju tat-Taxxi fejn dan stqarr illi l-konjuġi Formosa naqsu milli jissottomettu l-Formoli tat-Taxxa personali tagħhom għas-snin inkwistjoni tant li fil-25 ta' Mejju 2018 l-esponenti pproċeda bil-ħruġ ta' 'Avviż ta' Likwidazzjoni (Originali)' għas-snin ta'

stima 2006, 2007 u 2008 (snin bażi 2005, 2006, u 2007) u illi l-esponenti Kummissarju tat-Taxxi joqgħod fuq id-dikjarazzjonijiet kif saru lilu filwaqt li jżomm ferm il-pretensjonijiet tiegħu fir-rigward ta' taxxa li tirriżulta dovuta fuq id-dħul indikat.

Hawnhekk jiġi ċċarat li sa issa ma saret ebda talba mill-awtoritajiet ikkonċernati f'dan is-sens.

*F'dan ir-rigward din il-Qorti tirreferi għad-deċiżjoni mogħtija mill-Qorti tal-Appell nhar it-12 ta' Marzu, 2010 fl-ismijiet **Jimmy Vella v. Il-Kummissarju tat-Taxxa fuq il-Valur Miżjud** fejn intqal: huwa utli li jiġi osservat bi preliminari illi l-liġi proċedurali tagħna ma tgħidx li d-dispożittiv għandu jirrivesti xi forma sacramentali iżda tiddisponi sempliċement illi «kull dikjarazzjoni li l-Qorti trid li tkun deċiżiva jew obligatorja għandha tiġi mdaħħla fid-dispożittiv» (**Artikolu 219, Kapitolu 12**). Hekk ukoll jinsenja l-Laurent (**Diritto Civile, Vol. XX para 34**) fejn jgħid «la legge non indica la forma nella quale devessere concepito il dispositivo... tutto cio che richiede si e che vi sia una sentenza, cioè un dispositivo il quale decide una controversia. In quanto alla forma, la lascia al giudice.»*

Illi allura hawnhekk din il-Qorti ser tiegħu provvedimenti neċessarju u dan speċjalment fid-dawl ta' dak dikjarat mix-xhud mill-uffiċċju tal-Kummissarju tat-Taxxi, sezzjoni ta' ġbir, Emmanuel Mangion fl-affidavit tiegħu in atti fejn qal li l-attur u l-konjuġi tiegħu naqsu milli jibagħtu l-formoli tat-taxxa u għalhekk il-Kummissarju ħareġ numru ta' Avviżi ta' Likwidazzjoni għas-snin stima 2006, 2007 u 2008 jiġifieri għas-sena bażi 2005, 2006 u 2007 għal liema avviżi ma saret ebda oġġezzjoni u għalhekk illum l-ammont ta' taxxa dovuta huwa finali u konklussiv.»

20. B'rikors wieħed tal-25 ta' Novembru, 2022, FDL u FCL appellaw minn din is-sentenza, fuq is-saħħa ta' erba' aggravji. Fil-qosor ħafna dawn huma dwar: (i) li l-Ewwel Qorti kellha ssib li t-talbiet tal-attur dwar il-ħlas tat-taxxa huma wkoll milquta bil-preskrizzjoni ta' sena kif imsemmija fl-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili**; (ii) li l-ftehim mal-attur ma kienx dwar il-ħlas ta' salarju ta' LM 1,000 netti fix-xahar, u li minflok l-ammont ta' LM1,000 kien wieħed gross; (iii) li mhuwiex sewwa li FDL ġiet ikkundannata tħallas it-taxxa kollha, il-penali u l-imgħaxijiet dovuti mill-atturi; u (iv) li f'kull każ, il-Qorti ma kellhiex tordna li l-bolol dovuti

għandhom jithallsu lill-atturi, għaliex jekk xejn, dak il-ħlas għandu jsir direttament lill-Kummissarju tat-Taxxi.

21. FDL u FCL għalhekk talbu lil din il-Qorti tal-Appell sabiex tbiddel is-sentenza appellata billi: (i) tħassarha sa fejn laqgħet it-talbiet tal-atturi, kif ukoll fejn ċaħdet f'parti minnha l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni, u fejn ċaħdet il-bqija tal-eċċezzjonijiet tagħhom; u (ii) minflok, tilqa' l-eċċezzjonijiet kollha tagħhom, fosthom dik tal-preskrizzjoni dwar l-ammonti kollha mitluba mill-atturi, biex b'hekk tiċċad it-talbiet tal-istess atturi għalkollox, bl-ispejjeż kollha kontribom.

22. Bi tweġiba mressqa fid-9 ta' Jannar, 2023, id-Direttur tas-Sigurtà Soċjali wieġeb li huwa sejjer joqgħod għad-deċiżjoni tal-Qorti għaliex ma hemm l-ebda pretensjonijiet kontrib, b'dana illi huwa għamilha ċara li m'għandu jeħel l-ebda spejjeż b'rabta ma' dawn il-proċeduri.

23. Erbat ijiem wara, u sewwasew bi tweġiba tat-12 ta' Jannar, 2023, l-atturi taw ir-raġunijiet tagħhom għalfejn l-appell ta' FDL u FCL għandu jiġi miċċud, bl-ispejjeż kontribom. L-atturi stiednu wkoll lil din il-Qorti sabiex jekk tħoss il-ħtieġa, tordna lill-kumpaniji appellanti jħallsu l-ispejjeż ta' din il-proċedura għal darbtejn, u dan fuq is-saħħa tal-**Artikolu 223(4) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili**.

24. L-istess atturi nqđew bit-tweġiba tagħhom tat-12 ta' Jannar, 2023, biex ressqu wkoll appell inċidentali, bl-aggravju jkun li l-Ewwel Qorti ma kellhiex issib li l-azzjoni tagħhom kontra FCL waqgħet bil-preskrizzjoni ta' sena hekk kif imsemmija fl-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili**, u li l-istess artikolu ta' preskrizzjoni lanqas ma kellu jiġi mħaddem sa fejn għandhom x'jaqsmu t-talbiet tagħhom dwar il-ħlas tal-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali minn FDL, għall-perjodu ta' bejn l-1 ta' Novembru, 2005 sal-21 ta' Settembru, 2007.

25. Fid-dawl ta' dan, l-atturi talbu lil din il-Qorti tal-Appell sabiex tibdel is-sentenza appellata, billi tħassarha sa fejn laqgħet l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni estintiva u minflok tiċċhad dik l-eċċezzjoni għalkollox, bl-ispejjeż kollha kontra l-kumpaniji appellanti.

26. B'żewġ tweġibiet separati, waħda tat-23 ta' Jannar, 2023, u l-oħra tas-16 ta' Frar, 2023, il-Kummissarju tat-Taxxi wieġeb kemm għall-appell ewlieni, kif ukoll għall-appell inċidentali, rispettivament. Fiż-żewġ tweġibiet huwa sostna li l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni ta' sena taħt l-**Artikolu 2143(ċ) tal-Kodiċi Ċivili** ma kellhiex issib applikazzjoni għal dan il-każ, u talab lil din il-Qorti sabiex: *«tissalvagwardja d-drittijiet tal-esponent Kummissarju tat-Taxxi sabiex tingabar it-taxxa u l-kontribuzzjonijiet ta' sigurtà soċjali dovuti minn jew f'isem l-appellat Mario Formosa skont il-liġi...»*. Talab ukoll li huwa m'għandu jeħel l-ebda spejjeż

ta' dawn il-proċeduri.

27. Bi tveġiba tat-22 ta' Frar, 2023, FDL u FCL taw ir-raġunijiet tagħhom għalfejn l-appell incidentali tal-atturi għandu jiġi miċċhud, bl-ispejjeż kontribom.

28. Aktar tard, b'nota tal-15 ta' Marzu, 2023, id-Direttur tas-Sigurtà Soċjali tenna li huwa sejjer ikun qiegħed joqgħod għad-deċiżjoni tal-Qorti għaliex m'hemm l-ebda pretensjoni kontrib, u f'dan is-sens huwa nsista li m'għandu jbat i l-ebda spejjeż.

29. Il-Qorti, wara li rat dak kollu li hemm fl-atti tal-kawża, tqis li m'hemmx il-ħtieġa li tqiegħed dan l-appell għas-smiġħ, u b'hekk sejra tgħaddi minnufih għas-sentenza b'riħet l-**Artikolu 152(5) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili**.

Konsiderazzjonijiet:

30. Qabel ma tixġet ħarsitha fuq l-eċċezzjoni dwar il-preskrizzjoni, il-Qorti sejra tkun qiegħda titlaq billi qabelxejn tistħarreġ it-**tieni aggravju tal-appell ewlieni**, għaliex jekk huwa minnu li l-ftehim mal-Perit Mario Formosa kien bil-mod ta' kif qegħdin ifissruh FCL u FDL, mela allura, jaf ikun il-każ, li fuq hekk biss, it-talbiet tal-atturi ma jistgħux jirnexxu.

31. F'dan l-aggravju, il-kumpaniji appellanti qegħdin jiŝqu li mill-atti tal-kawża jirriżulta fiċ-ċar li l-ftehim mal-Perit Mario Formosa kien fis-sens li huwa kellu jirċievi l-ammont ta' LM1,000 *gross* fix-xahar, u dan bil-kundizzjoni espressa li huma ma kellhomx x'jaqsmu mal-ħlasijiet ta' taxxa u/jew bolla, għaliex dawk il-ħlasijiet kellhom isiru mill-attur stess. Fid-dawl ta' dan, FDL u FCL qegħdin jinsistu li l-Ewwel Qorti wettqet apprezzament ħażin tal-provi biex wasslet għall-konklużjoni li l-ftehim tagħhom mal-attur kien dwar il-ħlas ta' LM1,000 f'idejh, jew fi kliem ieħor netti.

32. Għalkemm FDL u FCL ma jiċħdux li ma saret l-ebda kitba mal-attur dwar il-kundizzjonijiet tal-impjieg tiegħu, dawn jinsistu li b'daqshekk ma jfissirx li ma kien hemm l-ebda ftehim bejniethom jew inkella li l-prinċipji ġenerali dwar il-liġi tal-kuntratti m'għandhomx japplikaw.

33. F'dan ir-rigward, l-appellanti jirreferu lejn in-noti tal-**Professur V. Caruana Galizia** dwar il-liġi ċivili fejn dan jgħid li l-kuntratti li jsiru skont il-liġi, għandhom is-saħħa ta' liġi; u daqskemm liġi tista' tipprovdi għal xi derogi dwar liġijiet oħrajn, daqshekk ieħor li bi ftehim privat, il-partijiet jistgħu jiftehmu li jimxu mod ieħor minn dak li tipprovdi l-liġi. Dan sakemm dak il-ftehim ma jkunx ipprojbit mil-liġi, jew inkella jkun kontra l-ordni pubbliku jew immorali.

34. Isostnu li dak miftiehem mal-attur ma kienx imur kontra l-ordni pubbliku, u sabiex isaħħu dan, jgħidu li fit-tweġiba maħlufa tiegħu, il-

Kummissarju tat-Taxxi ma qajjem l-ebda argument dwar li l-ftehim tagħhom kien imur kontra l-ordni pubbliku. Sfiq ma' dan, jirreferu wkoll lejn ix-xhieda tar-rappreżentant tal-Kummissarju tat-Taxxi, li fisser kif bħala persuna li jaħdem għal rasu, Mario Formosa, ma setax jagħmel *part-time* u b'hekk «*FS3 li fiha ma jirriżulta l-ebda tnaqqis ta' taxxa u bolla kienet aċċettabbli.*»

35. Wara li jagħmlu dan il-punt, il-kumpaniji appellanti jerġulha billi jfissru fit-tul kif u għalfejn mill-ġabra sħiħa tal-provi, l-Ewwel Qorti kellha tasal għall-konklużjoni differenti milli wasslet għaliha.

36. Jibdew billi jfakkru li kemm Dr. Michael Caruana, kif ukoll Frankie Caruana, li jhaddnu l-kariga ta' diretturi fiż-żewġ kumpaniji, xehdu bil-mezz tal-affidavit li l-ftehim ta' mal-attur kien li huwa kellu jirċievi l-ħlas ta' Lm1,000 *gross* fix-xahar, u li huma ma kienx ħa jkollhom x'jaqsmu mal-ħlas ta' bolla jew taxxa li setgħu kienu dovuti b'rabta ma' dak l-impjieg. Jgħidu li dawn baqgħu sodi mal-verżjoni li taw, u f'kull kontroezami li sarilhom baqgħu jixhdu b'mod konsistenti.

37. Fit-tieni lok, jirraġunaw li mhijiex prassi fid-dinja tax-xogħol li l-ammont ta' paga jiġi indikat bħala nett. Jgħidu li minflok, il-prassi hija li l-qbil dwar il-kwantità tas-salarju jsir fuq figura *gross*, u dan billi r-rati ta' taxxa u l-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali jistgħu jvarjaw minn żmien

għall-ieħor. Jisħqu għalhekk li fin-nuqqas ta' elementi li juru l-kuntrarju, il-preżunzjoni għandha tkun, li meta l-partijiet ikunu qegħdin jiftehmu fuq ammont ta' paga, dan għandu jkun wieħed *gross* u mhux *nett*. Isostnu li dan huwa wkoll rifless mid-definizzjoni ta' «*emolumenti*», li minnha joħroġ kif l-emolumenti jinkludu fihom it-taxxa li tkun trid tinqata' minnhom. Skont l-appellanti, il-fatt waħdu li l-ftehim sar fuq ammont fiss, kellu għalhekk iwassal lill-Ewwel Qorti biex din tqisu bħala ammont *gross* u mhux *nett*.

38. Raġuni oħra għalfejn il-kumpaniji appellanti qegħdin iqisu li l-Ewwel Qorti kellha tasal għall-konklużjoni differenti milli wasslet għaliha, hija mbagħad dik li x-xorta ta' relazzjoni ta' xogħol li l-attur kellu magħhom kienet waħda «*sui generis*», u mhux bħal dik ta' impjegat normali.

39. F'dan il-qafas, jargumentaw li għalkemm l-attur enfasizza l-punt li huwa kien impjegat fuq bażi *full-time*, madankollu, iċ-ċirkostanzi juru mod ieħor għaliex il-mod ta' kif kien jaħdem kien differenti għalkollox minn dak ta' impjegat li normalment jaħdem fuq dik il-baży. B'mod partikolari, ifissru li l-attur kien jaħdem tliet darbiet fil-ġimgħa biss li kienu jvarjaw skont il-bżonnjiet tal-klijenti privati li huwa kellu f'Malta, u bħala numru ta' sigħat huwa ma eskludiex li kien jaħdem inqas minn 40 siegħa fil-ġimgħa. Josservaw ukoll li l-attur stess xehed li meta kien jaħdem xi sigħat inqas, huwa kien ipattihom b'sigħat oħra, u b'hekk dan juri li huwa prattikament qatt ma ħa *leave* bħalma jagħmlu impjegati oħra.

40. Jissoktaw billi jiŝqu li dan l-arranġament mal-attur baqa' għaddej tul l-impjeg kollu tiegħu, u jenfasizzaw li tul dik il-medda ta' żmien, l-attur qatt ma ilmenta magħhom li ma kinux qegħdin jimxu miegħu kif ftehm. Ifissru li sakemm dam jaħdem magħhom, l-attur kellu minn tal-inqas jimla żewġ formoli tat-taxxa għas-snin bażi 2005 u 2006, u għalhekk jirraġunaw li huwa kellu biżżejjed ċans sabiex jintebah b'dak li qiegħed issa jilmenta dwaru. Jgħidu wkoll li l-attur kellu wkoll kull ċans li jitlobhom l-FS3s, jekk huwa tassew ma kienx qiegħed jirċevihom.

41. B'rabta ma' dan, il-kumpaniji appellanti jiċdu li huma ma kinux qegħdin jibgħatu lill-attur il-formoli tal-FS3s. Jargumentaw li ma jagħmilx sens li huma kienu jgħaddu dawk il-formoli lill-Kummissarju tat-Taxxi, imbagħad jonqsu milli jibgħatu lill-attur kopja tal-istess. F'dan is-sens, jikkritikaw dik il-konsiderazzjoni tal-Ewwel Qorti li fiha qalet li huma ma rnexxilhomx jippruvaw li kienu qegħdin jibagħtulu l-formoli tal-FS3s, u sabiex isostnu dan, jirreferu għax-xhieda ta' Pauline Caruana, li fiha din fissret kif ta' kull sena hija kienet tibgħat dawk il-formoli lill-attur fl-indirizz postali tiegħu.

42. Ikomplu billi josservaw, li min-naħa tiegħu, l-attur kien ilu impjegat fuq bażi ta' *full-time* ma' kumpaniji differenti għal xejn inqas minn ħmistax-il sena, u b'hekk jirraġunaw li dan suppost kien midħla sewwa ta' kif titħaddem is-sistema tat-taxxa u tal-bolla. Jgħidu li kieku l-ftehim ta'

miegħu kien wieħed bħal dak li jsir ma' impjegat normali, dan żgur li kien joqgħod jitlobhom il-*payslips* ta' kull xahar, sabiex jivverifika xi tnaqqis kellu mill-paga bħala kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali u taxxa. Jistqarru li dawn il-*payslips* qatt ma ngħatawlu, u skonthom, dan il-fatt juri kif tabilhaqq kien hemm ftehim «*sui generis*» miegħu.

43. Fattur ieħor li skont FDL u FCL juri kemm il-ftehim ta' mal-attur kien tassew wieħed «*sui generis*» huwa mbagħad li dan ma kienx jingħata ż-żieda ta' kull sena għall-għoli tal-ħajja, kif ukoll il-*bonuses* statutorji.

44. Flimkien ma' dan, isostnu li huma rnexxielhom jippruvaw li kienu qed jibagħtu d-dikjarazzjonijiet lill-Kummissarju tat-Taxxi fil-ħin mitlub mill-liġi u filwaqt li jfakkru li huma stess iddikjaraw mal-Kummissarju tat-Taxxi li ma kinux qegħdin jaqtgħu taxxa u bolla mill-paga tal-attur, jenfasizzaw li huma għamlu dan kollu fi żmien li matulu l-attur kien għadu ma lissen l-ebda ilment magħhom, u għaldaqstant ma kellhom l-ebda ħjiel b'dak li l-attur kellu f'moħħu jew li kien sejjer jiġri.

45. Jagħlqu dan l-aggravju billi josservaw li anke kieku stess kellu jingħad li huma naqsu milli jħallsu lill-attur il-bolla u t-taxxa, f'kull każ dan ma jnaqqas xejn mill-fatt li l-attur irċieva l-paga f'idejh bħala *gross*, u għaldaqstant dan jista' jwassal biss biex iseħħ dak li hemm f'**Regolament**

16 tal-Avviż Legali 88 tal-1998, jiġifieri li huma jħallsu l-ammonti dovuti lid-Dipartiment tat-Taxxi, imbagħad, ikollhom id-dritt li jiġbru dawk l-ammonti mingħand l-attur.

46. Fuq ix-xaqliba l-oħra, l-atturi qegħdin jilqgħu għal dan l-aggravju billi jishqu li din il-Qorti m'għandhiex tissostitwixxi l-fehmiet tal-Ewwel Qorti bil-fehmiet tagħha, u dan sakemm mhux għal raġunijiet gravi u serji. Ifissru li hawnhekk dawk ir-raġunijiet ma jeżistux, u jsostnu li dak li qed jippruvaw jagħmlu l-kumpaniji appellanti huwa biss li jistiednu lil din il-Qorti sabiex terġa' tagħti tifsira mill-ġdid lil dawk l-istess fatti u argumenti li l-Ewwel Qorti diġà ddeċidiet dwarhom meta ġiet biex tikteb is-sentenza appellata.

47. Min-naħa tiegħu l-Kummissarju tat-Taxxi jfisser li huwa mexa fuq id-dikjarazzjonijiet li rċieva mingħand FDL, u b'mod partikolari jressaq l-argument li f'każ li din il-Qorti sejra tkun qiegħda taqbel mal-Ewwel Qorti li l-ħlas ta' Lm1,000 fix-xahar kien wieħed nett u mhux *gross*, mela allura, din il-Qorti: *«għandha wkoll tordna li l-formoli tal-F.S.S. sottomessi mis-soċjetà Forti Developments Limited għandhom jiġu korretti sabiex tiġi ddikjarata l-paga gross, it-taxxa u s-sehem tal-kontribuzzjonijiet ta' sigurtà soċjali mnaqqsa mis-soċjetà appellata, u jiġi mħallas dak li hu dovut, inkluż penali skont il-liġi.»*

48. Fil-fehma tal-Qorti, dan l-aggravju mhuwiex mistħoqq u dan għal dawn ir-raġunijiet.

49. Jibda billi jingħad li l-liġi tagħna tixhet l-oneru fuq il-prinċipal sabiex iħallas lill-Kummissarju tat-Taxxi, kemm il-kontribuzzjoni tas-sigurtà soċjali dovuta minnu skont l-**Artikolu 7(1) tal-Att dwar is-Sigurtà Soċjali**, kif ukoll dak is-sehem dovut mill-impjegat, f'isem l-istess impjegat (ara l-**Artikolu 8(1) tal-Att Dwar is-Sigurtà Soċjali**). Minn dawn it-tnejn, huwa biss is-sehem dovut mill-ħaddiem li jista' jitnaqqas mis-salarju (ara l-**Artikolu 8(2) tal-Att Dwar is-Sigurtà Soċjali**).

50. B'żieda ma' dan, il-liġi timponi wkoll l-obbligu fuq kull min iħallas il-pagi tal-ħaddiema sabiex: «*inaqqas it-taxxa minn kull ħlas ta' emolumenti magħmul lill-payee*», kif ukoll li jgħaddi lill-Kummissarju tat-Taxxi, l-ammont totali ta' taxxa mnaqqsa, sal-aħħar ġurnata ta' xogħol tax-xahar li jiġi minnufih wara dak ix-xahar li matulu jkun ħallas lill-ħaddiem (ara **Regolamenti 6(1) u 15(1) tar-Regoli dwar Final Settlement System (FSS), Leġislazzjoni Sussidjarja 372.14**).

51. Dawn l-obbligi li għadhom kif jissemmew, jagħtu lok għal preżunzjoni leġittima li l-flejjes li kull ħaddiem jirċievi f'idejh fl-aħħar tax-xahar, jirrappreżentaw dak il-bilanċ li jifdal mis-salarju tiegħu, wara li l-prinċipal tiegħu jkun naqqaslu kemm it-taxxa tad-dħul, kif ukoll sehmu

mill-ħlas tal-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali.

52. Fil-każ tal-lum jirriżulta li l-attur kien jaqbad f'idejh ċekk ta' LM1,000 fix-xahar (ara x-xhieda tal-attur f'paġna 50 tal-atti tal-kawża u l-kontroeżami ta' Frankie Caruana tal-4 ta' Ġunju, 2010, f'paġni 84 u 85 tal-atti tal-kawża, kif ukoll il-kontroeżami tal-attur tal-15 ta' Marzu, 2012, f'paġna 256 tal-atti tal-kawża) u għalhekk il-preżunzjoni għandha tkun li dawk l-LM1,000, jirrappreżentaw il-bilanċ *nett* li l-attur Mario Formosa kien jifdallu mis-salarju tiegħu, wara li jkunu tnaqqasulu u suppost tħallsu f'ismu t-taxxa tad-dħul (FSS), kif ukoll il-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali.

53. Din il-preżunzjoni mhijiex però waħda minn dawk li ma tistax titwaqqa', u għaldaqstant kien jaqa' fuq spallejn il-kumpaniji appellanti li jwaqqgħuha billi jippruvaw sal-grad mistenni mil-liġi, li huma ma kinux qegħdin jaqtgħu t-taxxa u l-bolla mis-salarju tal-attur, b'dana li l-ħlas ta' LM1,000 fix-xahar kien wieħed *gross* u mhux *net*.

54. Issa għalkemm il-kumpaniji appellanti qegħdin jishqu li mill-atti tal-kawża jirriżulta fiċ-ċar li l-ftehim ta' mal-attur kien li huwa kellu jithallas salarju *gross* ta' LM 1,000 fix-xahar u li huwa stess kellu jkun responsabbli mill-ħlas tat-taxxa u tal-bolla li setgħu jkunu dovuti b'rabta ma' dak l-impjeg, din il-Qorti ma' taqbilx, u tqis li fil-konkret, dak li l-Ewwel Qorti

sabet ma' wiċċha kienet il-verżjoni ta' Dr. Michael Caruana bħala rappreżentant tal-kumpaniji appellanti, kontra l-verżjoni tal-attur Mario Formosa.

55. Il-Qorti qiegħda tgħid hekk għaliex, minkejja li l-appellanti qegħdin jippruvaw jagħtu l-impressjoni li l-ftehim imsemmi minnhom, huwa sostnut bix-xhieda ta' iktar minn xhud wieħed, fil-verità, kemm Frankie Caruana kif ukoll martu Pauline Caruana wrew li huma ma kinux involuti fin-negozjati mal-attur dwar il-kundizzjonijiet tax-xogħol tiegħu, u dawk it-taħditiet saru biss bejn l-attur u Dr. Michael Caruana.

56. Pereżempju, mix-xhieda ta' Pauline Caruana jidher li din xehdet biss fuq dak li qalilha Dr. Michael Caruana, u mhux fuq dak li semgħet hi b'widnejha (ara x-xhieda ta' Pauline Caruana f'paġna 88 u 90 tal-atti tal-kawża). Iktar importanti minn hekk, Frankie Caruana għamilha ċara li l-attur Mario Formosa *«ftiehem ma' Michael u daqshekk»* (ara l-kontroeżami ta' Frankie Caruana f'paġna 73 tal-atti tal-kawża). L-istess xehed l-attur Mario Formosa (ara x-xhieda tal-attur tas-26 ta' Ottubru, 2010, f'paġna 50 tal-atti tal-kawża).

57. Flief għal Dr. Michael Caruana nnifsu, kemm FDL kif ukoll FCL ma ressqu l-ebda xhud ieħor li kien preżenti waqt li kienu qegħdin isiru d-diskussjonijiet mal-attur, u billi min-naħa l-waħda l-attur tenna li l-ftehim

kien mod, filwaqt li Dr. Michael Caruana nsista li l-ftehim kien mod ieħor, l-Ewwel Qorti kellha bilfors tuża d-diskrezzjoni tagħha sabiex, mill-provi miġbura waqt is-smiġħ tal-kawża, tqis liema mill-verżjonijiet mogħtija lilha kienet l-iktar waħda li setgħet toqgħod fuqha u temminha (ara f'dan is-sens ***Carmen Azzopardi v. Adrian Muscat et*** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fil-21 ta' Novembru, 2024).

58. Issa għalkemm il-konvenuti qegħdin jgħidu sewwa li din il-Qorti tal-Appell hija mogħnija b'kull setgħa li tifhem il-fatti b'mod differenti minn kif tkun fehmithom l-Ewwel Qorti u fuq kollox għandha wkoll id-dmir li twettaq apprezzament awtonomu tal-fatti, b'danakollu, fl-istess waqt, l-atturi għandhom ukoll raġun jargumentaw li fejn jidhlu kwistjonijiet ta' kredibbiltà, jew inkella f'ċirkostanzi fejn l-Ewwel Qorti tkun għażlet bejn żewġ possibbiltajiet ta' interpretazzjoni ta' fatt li t-tnejn ikunu plawsibbli, din il-Qorti m'għandhiex tibdel b'mod laxk l-apprezzament tal-fatti hekk kif magħmul mill-Ewwel Qorti (ara ***Estate Catering Houseware Enterprises Limited v. Sergio Manché et*** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fil-15 ta' Novembru, 2023).

59. Kemm hu hekk, ingħad mhux darba, li fl-istħarriġ ta' aggravju ta' din ix-xorta, xogħol din il-Qorti għandu jkun li tara mingħajr ma tissostitwixxi l-fehma jew l-apprezzament tal-fatti, hekk kif magħmula mill-Ewwel Qorti, u dan billi tistħarreg jekk mill-provi li hemm fl-atti, dik il-Qorti

setgħetx raġonevolment tasal għall-fehma li tkun wasslet għaliha jew inkella jekk it-tifsir mogħti minnha għall-provi li tkun straħet fuqhom, ikunx tali li persuna raġonevoli ma tasalx biex tagħmlu (ara ***John Vincent Meli et v. Simon John Meli et*** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fl-20 ta' Ġunju, 2024, kif ukoll il-ġurisprudenza hemmhekk imsemmija).

60. B'dan kollu f'moħħha, din il-Qorti wara li fliet l-atti kollha tal-kawża ma ssib xejn irraġonevoli fil-fatt li l-Ewwel Qorti għażlet li toqgħod fuq il-verżjoni tal-attur Mario Formosa, minflok fuq dik ta' Dr. Michael Caruana. Dan qiegħed jingħad għal dawn ir-raġunijiet.

61. L-ewwel u qabel kollox, din il-Qorti tqis li għalkemm fil-prinċipju n-nuqqas ta' ftehim bil-kitba ma jeskludix għalkollox li seta' kien hemm ftehim bil-fomm kif imfisser minn Dr. Michael Caruana (it-tifsira ta' kuntratt ta' servizz u ta' impjieg fl-**Artikolu 2 tal-Att dwar L-Impjiegi u r-Relazzjonijiet Industrijali** tgħid li dan jista' jsir sew bil-kitba u sew bil-fomm; ara wkoll ***Grazia De Cesare v. Joe Cannataci nomine*** deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fis-16 ta' Ġunju, 2005), fiċ-ċirkostanzi ta' dan il-każ però din il-Qorti xorta waħda ssibha bil-wisq diffiċli biex temmen li l-partijiet kienu sejrjn jagħmlu ftehim bħalma fissru Dr. Caruana, u fl-istess waqt jonqsu milli jikkristallizzawh bil-kitba.

62. Il-Qorti qiegħda tgħid hekk għaliex, li kieku l-partijiet waslu għal ftehim bil-mod ta' kif fissru Dr. Caruana, dawn kienu jkunu qegħdin

jitbiegħdu minn dawk l-obbligi li l-liġi titfa' f'hoġor il-prinċipal, u għaldaqstant f'qagħda bħal dik, Dr. Michael Caruana li huwa Avukat, u li stqarr li jaf sewwa x'tgħid il-liġi dwar l-obbligi tal-prinċipal dwar il-ħlas tat-taxxa u tal-bolla f'isem l-impjegati (ara l-kontroeżami ta' Dr. Michael Caruana f'paġna 58 tal-atti tal-kawża), kien wisq probabbli jiżgura li dak miftiehem bejnu u bejn l-attur jitnaqqax bil-kitba, biex b'hekk jevita sitwazzjonijiet fejn huwa, jew aħjar il-kumpanija li tagħha huwa direttur, ma ssibx ruħha fi kwistjonijiet bħal dawk tal-lum.

63. Il-fatt waħdu li ma sar l-ebda ftehim bil-kitba, jagħti għalhekk ħjiel, li x'aktarx, il-partijiet ma ftehmux li jitbiegħdu minn dak li tgħid il-liġi, u għalhekk irewwaħ favur il-verżjoni tal-attur u mhux dik tal-kumpaniji konvenuti.

64. Dan ukoll biex ma jingħadx li huwa diffiċli għal din il-Qorti biex tnizzilha li Avukat ta' esperjenza f'dan il-qasam, sejjer jaċċetta li jidhol għal 'ftehim' li l-liġi stess tispeċifika li għandu «*jkun null u bla effett*» (ara **Regolament 36 tar-Regoli dwar Final Settlement System (FSS)**) u saħansitra jista' jwassal għat-twettiq ta' reat (ara l-**Artikolu 8(2) tal-Att dwar is-Sigurtà Soċjali**).

65. Fattur ieħor li fil-fehma ta' din il-Qorti, ikompli jagħti aktar saħħa lill-verżjoni tal-attur milli dik ta' Dr. Caruana huwa mbagħad dak li mir-

rekords tal-Korporazzjoni tax-Xogħol u Taħriġ (dak iż-żmien magħrufa aħjar bħala *ETC*, illum *Jobsplus*), jirriżuta b'mod oġġettiv li FCL għażlet li tirreġistra lill-attur bħala impjegat tagħha fuq bażi *full-time* għal żmien indefinit u żammitu hekk reġistrat sat-tmiem tal-impjieg fil-31 ta' Ottubru, 2007 (ara l-*employment history* tal-attur, Dok MB1, f'paġni 246 sa 247 tal-atti tal-kawża, kif ukoll id-dikjarazzjoni dwar l-ingaġġ tal-attur, Dok MB3, f'paġna 253 tal-atti tal-kawża).

66. Kif tifhimha din il-Qorti, il-fatt waħdu li FCL għażlet li tirreġistra lill-attur fuq il-kotba tal-impjieg tagħha b'dawn it-termini, u żammitu impjegat tagħha fuq l-istess bażi sakemm dan dam impjegat tagħha, ma juri xejn għajr li hija kienet qiegħda taċċetta li ġgorr dawk l-obbligi kollha li l-liġi titfa' fuq hoġor il-prinċipal ta' haddiem irreġistrat bħala tali, fosthom dawk dwar il-ħlas tat-taxxa u tal-bolla.

67. Li jiġi issa jingħad li l-attur ma kellux kundizzjonijiet ta' xogħol li jixbhu lil dawk ta' haddiem *full-time*, għaliex huwa allegatament kien jaħdem inqas minn erbgħin siegħa fil-ġimgħa, ma kellux ġranet fissi ta' xogħol, ma kienx jieħu *leave* u ma kinux jingħatawlu ż-żidiet tal-għoli tal-ħajja jew inkella l-*bonuses* statutorji, mhux talli ma jista' jkun tal-ebda wens għall-kumpaniji appellanti, anzi sa ċertu punt ikompli jgħarraq il-qagħda tagħhom għaliex juri kif dawn ma tantx jaħsbuha darbtejn biex fuq il-karta jiddikjaraw mod, imbagħad fil-prattika jagħmlu fattihom.

68. Fis-sewwa, jekk huwa minnu li l-attur kien qiegħed jaħdem fuq bażi ta' *part-time* bħalma stqarrew FCL u FDL fir-raba' eċċezzjoni tat-twegiba maħlufa tagħhom, jew inkella kien qiegħed jaħdem magħhom fuq bażi każwali, FCL ma kienx messha reġistrat lill-attur u agħar minn hekk żammitu hekk reġistrat bħala impjegat fuq bażi ta' *full-time*, għaż-żmien kollu tal-impjieg inkwistjoni.

69. Il-fatt li l-kumpaniji appellanti mhux qegħdin jiddejqu juru li mal-Korporazzjoni tax-Xogħol u Taħriġ iddikjaraw mod, u fuq il-lant tax-xogħol l-affarijiet setgħu kienu mod ieħor, jarmi l-kredibbiltà tagħhom il-baħar, u fuq hekk biss l-appellanti qajla jistgħu jippretendu li din il-Qorti għandha tagħti xi piż partikolari lill-fatt, li fil-formoli tal-FS3s, FDL għoġobha tiddikjara mal-awtoritajiet tat-taxxa, li s-salarju tal-attur kien ta' LM1,000 *gross* fix-xahar, u ma kinitx qiegħda tnaqqaslu taxxa u bolla mis-salarju tiegħu.

70. Dan ukoll biex ma jissemmix li anke mil-mod ta' kif għażlu li jiddefendu ruħhom f'din il-kawża, il-kumpaniji appellanti wrew li huma mhumie x ta' min wisq joqgħod fuqhom.

71. Tassew, għalkemm fil-bidu tal-kawża FDL kienet qiegħda impliċitament taċċetta li l-attur kien impjegat tagħha, mal-mixi tal-kawża hekk kif hija ntebħet li l-attur kien formalment reġistrat fuq il-kotba ta' FCL,

din dlonk ippruvat teħles ħafif billi tqajjem eċċezzjoni ulterjuri fis-sens li hija: *«mhijiex il-leġittimu kontradittur stante li r-rikorrent qatt ma kien impjegat ta' din il-kumpanija u għalhekk ma teżisti l-ebda relazzjoni ġuridika bejn ir-rikorrent u s-soċjetà esponenti»* (ara r-rikors ta' FDL tal-21 ta' Mejju, 2012, f'paġna 270 tal-atti tal-kawża).

72. Għalkemm veru li din il-eċċezzjoni baqgħet qatt ma ngħatat minn FDL għaliex l-Ewwel Qorti ma ħallithiex tressaqha (ara d-digriet tal-14 ta' Novembru, 2012, f'paġni 281 u 282 tal-atti tal-kawża), f'kull każ, jibqa' xorta waħda l-fatt li kieku ngħatat permess mill-Ewwel Qorti, FDL kienet lesta li tressaq eċċezzjoni b'ġurament li hija ma kellha l-ebda rabta ġuridika mal-attur, u dan meta kienet taf li fil-verità l-affarijiet kienu ħafna differenti minn hekk.

73. Fis-sewwa, iktar tard mal-mixi tal-kawża, id-direttur ta' FDL stess xejjen l-argument li hija ma kellha l-ebda relazzjoni ġuridika mal-attur, u dan billi stqarr li l-prinċipal tal-attur Mario Formosa kienet *«Forti Developments Limited»* (ara l-kontroeżami ta' Dr. Michael Caruana, f'paġna 525 tal-atti tal-kawża). L-istess direttur stqarr li fil-prattika ma kienet sejra tagħmel l-ebda differenza jekk l-attur kienx impjegat ma' Forti Developments Limited, Forti Resort Hotel Limited jew inkella ma' Fort Chambray Limited għaliex *«aħna t-tliet (3) kumpaniji huma tagħna u aħna l-istess diretturi tal-istess kumpaniji, jiġifieri ma hemmx distinzjoni bejn*

kumpanija u oħra għax huma t-tlieta (3) tal-istess diretturi u kienx jiġi impjegat ma' waħda jew mal-oħra ma kinitx tagħmel differenza» (erġa' ara l-kontroeżami ta' Dr. Michael Caruana però din id-darba f'paġni 527 sa 529 tal-atti tal-kawża).

74. Fil-fehma tal-Qorti kontradizzjonijiet bħal dawn, ikomplu jixtħu dell ikrah fuq il-kredibbiltà tad-difiżi tal-kumpaniji appellanti, u f'kuntest fejn l-Ewwel Qorti kellha tagħżel fuq min setgħet toqgħod l-iktar, din il-Qorti ma tarax kif tista' tllum lill-Ewwel Qorti li għażlet li toqgħod fuq il-verżjoni tal-attur, anke fejn huwa qal li ma kienx qiegħed jirċievi l-formoli tal-FS3s bil-posta.

75. Għalkemm veru li hawnhekk FDL ressqet bħala xhud tagħha lil Pauline Caruana li stqarret kif hija stess kienet tibgħat l-FS3s lill-attur bil-posta hekk kif hija kienet tibgħathom lill-awtoritajiet tat-taxxa (ara x-xhieda ta' Pauline Caruana f'paġni 87 u 90 tal-atti tal-kawża), il-Qorti jidhrilha li kieku dan huwa minnu, l-attur ma kienx sejjer ikollu għalfejn joqgħod jitlob bil-ħniena lil Dr. Michael Caruana sabiex jibagħtlu dawk il-formoli. Dan mhux biss ġie mtenni mill-attur b'mod konsistenti għal għadd imdaqas ta' drabi (ara x-xhieda u l-kontroeżamijiet tal-attur f'paġni 50, 54, 55, 261, 262, 264, 499, 504, 561, 563 u 570 tal-atti tal-kawża), iżda fl-aħħar mill-aħħar ġie wkoll ikkonfermat minn Dr. Michael Caruana stess, li fil-kontroeżami tas-26 ta' Marzu, 2020, stqarr li l-attur kien tassew jitolbu

jibagħtlu l-Formoli tal-FS3s, sabiex ikun jista' jimla d-dikjarazzjonijiet tat-taxxa tiegħu (ara l-kontroeżami ta' Dr. Michael Caruana f'pagna 61 tal-atti tal-kawża).

76. B'żieda ma' dan kollu, il-Qorti hija wkoll tal-fehma li l-kumpaniji appellanti lanqas ma jistgħu jsibu xi kenn fil-fatt li huma ma kinux qegħdin jgħaddu lill-attur *payslip* flimkien mal-ħlas tas-salarju ta' kull xahar. Wisq inqas ma jistgħu jargumentaw li n-nuqqas min-naħa tal-attur li jitlobhom dawk il-*payslips*, juri li huwa kien jaf sewwa li ma kinitx qiegħda titħallaslu l-bolla u t-taxxa għaliex huwa kien jaf sewwa kif imorru l-affarijiet billi kien ilu fid-dinja tax-xogħol.

77. Minbarra li l-għoti tal-*payslip* huwa obbligu legali (ara **Regolament 19 tar-Regoli dwar Final Settlement System**) u għalhekk ma tantx jagħmel għieh lill-appellanti li jippruvaw jiksbu vantaġġ min-nuqqas tagħhom li jimxu mal-liġi, f'kull każ, il-Qorti jidhrilha li bil-maqlub għal dak li qegħdin jirraġunaw l-appellanti, in-nuqqas tal-għoti tal-*payslip* flimkien maċ-ċekk ta' kull xahar, kompla jagħmilha iktar diffiċli, u mhux iktar faċli għall-attur sabiex jintebaħ b'dak kollu li kien qiegħed jiġri.

78. Kif ingħad iktar kmieni, il-prassi fid-dinja tax-xogħol hija li l-ħlas li jirċievi f'idejh l-impjegat fl-aħħar tax-xahar, jirrappreżenta l-bilanċ li jkun fadal wara li jitnaqqasulu t-taxxa tad-dħul u l-bolla. Minħabba f'hekk u

peress li l-attur kien qiegħed jirċievi ċekk fl-ammont mistenni minnu, huwa ma kellux għalxiex jissuspetta li l-kumpaniji appellanti ma kinux qegħdin iħallsulu l-bolla u t-taxxa kif suppost (ara x-xhieda tal-attur f'paġna 50 tal-atti tal-kawża).

79. Tħares minn fejn tħares, din il-Qorti jidhrilha li r-raġunijiet għalfejn il-kumpaniji appellanti qegħdin jippretendu li l-Ewwel Qorti kellha toqgħod fuq il-verżjoni tar-rappreżentanti tagħhom, minflok fuq dik tal-attur, mhumiex siewja, u għaldaqstant, din il-Qorti ma ssib xejn ħażin fil-fatt li l-Ewwel Qorti kkonkludiet li l-ħlas ta' LM1,000 fix-xahar kien wieħed nett bħalma sostna l-attur.

80. It-tieni aggravju tal-appell ewlieni qiegħed għalhekk jiġi miċħud.

81. Qabel ma' tgħaddi biex tqis il-bqija tal-aggravji, il-Qorti tħoss il-ħtieġa li jingħadu kelmtejn b'riferenza għat-**tweġiba tal-appell tal-Kummissarju tat-Taxxi** li fiha qiegħed iqajjem l-argument, li f'każ li din il-Qorti sejra tkun qiegħda taqbel mal-Ewwel Qorti li l-ħlas ta' Lm1,000 fix-xahar kien wieħed nett u mhux gross, mela allura, din il-Qorti: *«għandha wkoll tordna li l-formoli tal-F.S.S. sottomessi mis-soċjetà Forti Developments Limited għandhom jiġu korretti sabiex tiġi ddikjarata l-paga gross, it-taxxa u s-sehem tal-kontribuzzjonijiet ta' sigurtà soċjali mnaqqsa mis-soċjetà appellata, u jiġi mħallas dak li hu dovut, inkluż penali skont il-*

liġi.»

82. Għalkemm il-Qorti tista' tifhem u tapprezza l-ħsieb wara dan l-argument, fl-istess waqt il-Qorti ma tistax però tagħlaq għajnejha għall-fatt li l-Kummissarju tat-Taxxi qiegħed iqajjem dan l-argument fl-att ta' twegħiba għall-appell, li bl-ebda mod ma tista' titqies bħala appell inċidentali.

83. Huwa miżmum fil-ġurisprudenza li parti appellata ma tistax b'xi mod jew ieħor titlob ir-riforma tas-sentenza appellata permezz ta' twegħiba għall-appell, u għaldaqstant, jekk il-Kummissarju tat-Taxxi deherlu li l-Ewwel Qorti naqset milli tagħti xi forma ta' provvedimenti li huwa qiegħed iqis meħtieġa, huwa kellu jitlob ir-riforma tas-sentenza appellata bil-mezz ta' appell jew inkella minn tal-inqas b'appell inċidentali (ara ***Richard England et v. Joseph Muscat*** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fl-10 ta' Ottubru, 2023 u ***Norman Cutajar v Farr Limited*** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fit-13 ta' Lulju, 2020).

84. Billi l-Kummissarju tat-Taxxi naqas milli jdur għal xi wieħed minn dawn il-mezzi proċedurali, din il-Qorti hija miżmuma milli tbiddel il-parti dispożittiva tas-sentenza appellata bil-mod imsemmi mill-Kummissarju, u għaldaqstant mhijiex sejra tkun qiegħda tagħti dawk l-ordnijiet mitluba minnu.

85. Naturalment, dan huwa però dejjem bla ħsara għal dawk is-setgħat kollha li jaf għandu l-Kummissarju tat-Taxxi, kemm biex jitlob tiswijiet fid-dikjarazzjonijiet li jkunu diġà sarulu, kif ukoll sabiex jiġbor il-ħlas ta' dak kollu li b'din is-sentenza jaf jirriżulta li huwa dovut.

86. Issa li ngħad dan, il-Qorti sejra tkun qiegħda tgħaddi biex tindirizza l-ewwel aggravju tal-appell ewlieni, kif ukoll l-appell inċidentali tal-atturi, li huma dwar id-deċiżjoni tal-Ewwel Qorti sa fejn għandha x'taqsam l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni.

87. Fl-ewwel aggravju tal-appell ewlieni il-kumpaniji appellanti qegħdin jishqu li daqskemm l-Ewwel Qorti sabet li t-talbiet tal-atturi dwar il-ħlas tal-bolla waqgħu bil-preskrizzjoni ta' sena hekk kif imsemmija fl-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili**, daqshekk ieħor li dik il-Qorti kellha ssib li t-talbiet dwar il-ħlas tat-taxxa waqgħu ukoll bl-istess żmien ta' preskrizzjoni.

88. F'dan is-sens, il-kumpaniji appellanti jirreferu għad-definizzjoni legali ta' «*emolumenti*», u fuq l-argument li kemm il-ħlas tal-bolla kif ukoll tat-taxxa jiffurmaw parti mill-istess salarju, FDL u FCL jirraġunaw li t-talbiet tal-attur għall-ħlas tat-taxxa kellhom jitqiesu li huma preskritti, bl-istess mod li l-Ewwel Qorti sabet li huma preskritti t-talbiet dwar il-ħlas tal-bolla.

89. Fuq ix-xaqliba l-oħra, fl-**appell inċidentali** l-atturi jfissru li huma qegħdin iħossuhom aggravati kemm bil-fatt li l-Ewwel Qorti laqgħet l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sa fejn għandhom x'jaqsmu t-talbiet tagħhom għall-ħlas tas-sigurtà soċjali, kif ukoll fejn sabet li l-azzjoni kontra FCL waqgħet għalkollox bil-preskrizzjoni ta' sena kif imsemmija fl-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili**.

90. B'kollox, l-atturi qegħdin iressqu tliet argumenti ewlenin għalfejn qegħdin iqisu li l-Ewwel Qorti wettqet valutazzjoni ħażina tal-fatt u tad-dritt sabiex laqgħet l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni

91. Fl-ewwel lok, l-atturi jishqu li ż-żmien tal-preskrizzjoni ta' sena hekk kif imsemmi fl-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili** mhuwix applikabbli għal din ix-xorta ta' azzjoni. Ifissru li din l-kawża mhijiex dwar il-ħlas ta' salarju jew paga dovuta lill-ħaddiem mingħand min iħaddmu, iżda hija maħsuba biss sabiex iġġiegħel lill-prinċipal iwettaq dawk l-obbligi fiskali li kellu jwettaq skont il-liġi sabiex il-ħaddiem ma jsibx ma' wiċċu problemi mal-awtoritajiet tat-taxxa. Jishqu li l-Ewwel Qorti kellha tara sewwa dak li ntalab minnhom f'din il-kawża, u filwaqt li jenfasizzaw li l-Ewwel Qorti ma kellhiex tifhem l-**Artikolu 2147(ċ)** b'mod wiesgħa, jargumentaw li jekk xejn għandu japplika perjodu ta' preskrizzjoni itwal minn dik ta' sena.

92. Fit-tieni lok, u b'mod sussidjarju għal dan, l-atturi jargumentaw li ż-żmien tal-preskrizzjoni kellu jitqies li telaq jimxi mill-jum li fih intemm l-impjieg, jiġifieri mill-31 ta' Ottubru, 2007 'il quddiem. Josservaw li huma bdew din il-kawża fit-23 ta' Ottubru, 2008, u għaldaqstant iqisu li f'kull każ iż-żmien ta' sena ma laħaqx għadda.

93. Fl-aħħar nett, l-atturi jargumentaw li f'dan il-każ, l-imġiba ta' FDL u FCL ma kinitx tagħmilhom denji li jqajmu l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni. Fost affarijiet oħra, jenfasizzaw li dawn kienu traskurati ħafna bil-mod ta' kif imxew, u sabiex ifissru dan jirreferu għall-fatt li filwaqt li FDL tathom l-impressjoni li hija kienet il-prinċipal tal-attur Mario Formosa, mal-mixi tal-kawża, irriżulta li FCL kienet ukoll involuta. Jargumentaw li l-involvement ta' FCL baqa' mistur minnhom bi traskuraġni jew inkella b'qerq u f'dan il-qafas, jişqu li fiċ-ċirkostanzi, il-preskrizzjoni ma setgħetx bdiet miexja kontra FCL.

94. Min-naħa tiegħu, il-Kummissarju tat-Taxxi wieġeb għal dan kollu billi qabel mal-aggravju tal-atturi fl-appell inċidentali, filwaqt li ma qabilx mat-tieni aggravju tal-appell ewlieni. Ir-raġuni ewlenija wara dan hija li bħall-atturi, il-Kummissarju tat-Taxxi qiegħed jirraġuna li ż-żmien ta' preskrizzjoni ta' sena taħt l-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili** mhuwiex applikabbli.

95. Din il-Qorti taqbel kemm mal-atturi, kif ukoll mal-Kummissarju tat-Taxxi, li l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni ta' FCL u FDL taħt l-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili** kellha tiġi miċhuda għalkollox.

96. Iktar kmieni diġà rajna li l-attur kien jirċievi salarju *nett* ta' LM1,000 fix-xahar, u għaldaqstant tali ammont jirrappreżenta l-bilanċ li kien għad fadal mis-salarju tiegħu, wara li tnaqqsu kemm it-taxxa tad-dħul (FSS) kif ukoll sehmu mill-ħlas tal-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali.

97. Issa għalkemm huwa kollu minnu li dawn il-flejjes li tnaqqsu, originaw mis-salarju tal-attur, b'daqshekk ma jfissirx li tali flejjes baqqgħu jiffurmaw parti mill-istess salarju. Dan għaliex hekk kif il-prinċipal inaqqas mis-salarju tal-ħaddiem, it-taxxa u l-bolla, tali flejjes ma jibqgħux dovuti lill-ħaddiem bħala parti mis-salarju tiegħu, iżda jikkonvertu ruħhom f'ammonti dovuti lill-Kummissarju tat-Taxxi.

98. Kemm hu hekk, f'**Regolament 15(1) tar-Regoli dwar Final Settlement System (FSS)** insibu li wara li l-pagatur iħallas lill-ħaddiem, dan għandu «jagħti lill-Kummissarju l-ammont totali ta' taxxa mnaqqsa.»

99. Iktar minn hekk, f'**Regolament 25(1)** tal-istess **Regoli** l-liġi tkompli tispeċifika li: «*[k]ull ammont ta' taxxa li jkun tnaqqas jew li kellu jitnaqqas minn pagatur taħt dawn ir-regoli matul xi xahar ikun debitu dovut lill-*

Gvern...».

100. Bl-istess mod, fl-**Artikoli 8 u 9 tal-Att dwar is-Sigurtà Soċjali** nsibu li l-prinċipal huwa obbligat li jgħaddi kull kontribuzzjoni soċjali li jaqta' mis-salarju tal-ħaddiem, lid-Dipartiment tat-Taxxi Interni.

101. Fil-fehma tal-Qorti, dan ma jista' jfisser xejn għajr li minn xhin il-prinċipal jaqta' t-taxxa u l-bolla mis-salarju tal-impjegat, sakemm jgħaddihom lill-Kummissarju tat-Taxxi, huwa ma jkunx qiegħed iżomm dawk il-flejjes bħala tiegħu nnifsu, iżda f'isem il-Kummissarju tat-Taxxi.

102. Ġaladarba FDL u FCL ma setgħux kienu qegħdin iżommu l-flejjes inkwistjoni bħala tagħhom infushom, dawn ma setgħu qatt iqanqlu b'suċċess id-difiża tal-preskrizzjoni, u dan billi fl-**Artikolu 2118 tal-Kodiċi Ċivili** nsibu li: *«[d]awk li jżommu l-ħaġa f'isem ħaddieħor jew il-werrieta tagħhom, ma jistgħux jippreskrivu favur tagħhom infishom: bħalma huma l-kerrejja, id-depożitarji, l-użufruttwarji, u, ġeneralment, dawk li ma jżommux il-ħaġa bħala tagħhom infishom.»*

103. Fuq hekk biss l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni ta' FDL u FCL mhijiex fejjeda u kellha tiġi miċħuda.

104. Anke però li kieku stess kellna nwarbu għall-mument dak li nsibu fl-**Artikolu 2118 tal-Kodiċi Ċivili**, f'kull każ, l-Ewwel Qorti xorta waħda ma setgħetx issib li ż-żmien ta' sena hekk kif imsemmi **fl-Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili**, jgħodd għal din ix-xorta ta' kawża

105. Kif qegħdin jgħidu sewwa l-atturi, iż-żmien tal-preskrizzjoni għandu dejjem jitqies b'referenza għall-azzjoni hekk kif imfassla (ara **Raymond Grech v. Malta Freeport Terminals Limited** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fis-16 ta' Lulju, 2024 u **Western Company Limited v. Salvo Pisani et** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fit-30 ta' Novembru, 2023). Dan għaliex jekk l-attur jagħżel li jressaq il-pretensjonijiet tiegħu kontra parti fuq kawżali partikolari, l-eċċezzjoni li titressaq bħala parti mid-difiża, trid titkejjel fuq dik il-kawżali u mhux fuq xi haġa oħra (ara **Falzon Service Station Limited et pro et noe v Il-Korporazzjoni Enemalta et** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fit-23 ta' Novembru, 2020).

106. Kemm minn ħarsa lejn il-premessi, kif ukoll mit-talbiet tar-rikors maħluf li bih inbdiet din il-kawża, din il-Qorti jirriżultalha fiċ-ċar, li b'din il-kawża, l-atturi mhumieq qegħdin ifittxu li jithallsu ta' xi salarju li ma rċevewx. Mod ieħor, l-għan tal-atturi wara din l-azzjoni huwa li FDL jew FCL ma jibqgħux iżommu iktar f'idejhom daww il-flejjes li teknikament huma dovuti lill-Kummissarju tat-Taxxi bħala kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali u taxxa tad-dħul, biex b'hekk jirregolaw il-pożizzjoni fiskali

tagħhom u jiżguraw li ma jiġux ikkastigati minħabba n-nuqqas ta' FDL jew FCL li ma jgħaddux dawk l-istess ħlasijiet lill-Kummissarju tat-Taxxi.

107. Tassew, dan mhux biss jirriżulta fiċ-ċar mit-tieni u mill-aħħar premessi tar-rikors maħluf, iżda saħansitra jidher sa mill-ewwel talba, li fiha l-atturi speċifikaw li l-flejjes inkwistjoni huma dovuti «*lid-Dipartimento tat-Taxxi Interni.*»

108. Anke waqt il-mixi tal-kawża, l-atturi bl-ebda mod jew ieħor ma taw x'jinftiehem li huma kienu qegħdin ifittxu l-ħlas ta' xi salarju, anzi, bil-maqlub Mario Formosa stqarr li huwa dejjem tħallas (ara b'eżempju x-xhieda tal-attur Mario Formosa, f'paġna 50 tal-atti tal-kawża).

109. Ġaladarba huwa daqshekk ċar li dak imfittex mill-atturi b'din il-kawża mhuwiex il-ħlas ta' xi salarju li baqgħu ma rċevewx, il-preskrizzjoni ta' sena msemija fl-**Artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili** ma setgħet issib l-ebda applikazzjoni għal dan il-każ.

110. L-ewwel aggravju tal-appell ewlieni ta' FDL u FCL qiegħed għalhekk jiġi miċħud, filwaqt li l-appell inċidentali tal-atturi sejjer ikun qiegħed jiġi milqugħ.

111. Ngħaddu issa għat-**tielet aggravju tal-appell ewlieni**, li fih qiegħed jiġi argumentat li mhuwiex sewwa li FDL ġiet ordnata li tħallas it-taxxa, il-penali u l-imgħaxxijiet meta jirriżulta li l-attur kellu wkoll dħul minn xogħol ieħor, u naqas milli jikkontesta l-Avviż ta' Likwidazzjoni li nħariġlu mill-Kummissarju tat-Taxxi.

112. F'dan ir-rigward, il-kumpaniji appellanti josservaw li fl-Avviż ta' Likwidazzjoni għas-sena ta' stima 2006 ġiet inkluża taxxa dwar id-dħul ta' mart l-attur, li ma kellha l-ebda relazzjoni ta' xogħol magħhom, u saħansitra hemm bilanċi ta' taxxa li ilhom ġejjin mis-snin ta' qabel, u sewwasew sa minn żmien li huwa mank biss kien jaħdem magħhom. Jgħidu wkoll li mix-xhieda tar-rappreżentant tal-Kummissarju tat-Taxxi ħareġ li fl-istess żmien li fih l-attur Mario Formosa kien impjegat magħhom, huwa kien ukoll reġistrat għal rasu (*self-employed*) u għalhekk jilmentaw li FDL ġiet ordnata tħallas ukoll it-taxxa fuq id-dħul li l-attur kiseb mill-klijentela privata tiegħu.

113. Iżidu li l-atturi spiċċaw wehlu l-penali u l-imgħaxxijiet għaliex kienu traskurati billi naqsu li jissottomettu «*l-FS3s*» tagħhom fiż-żmien mitlub mil-liġi, u f'dan is-sens jargumentaw li l-ammont ta' taxxa li seta' kien dovut mill-atturi spiċċa biex żdied konsiderevolment minħabba l-«*abbandun totali tagħhom li huma josservaw il-prattiċi fiskali neċessarji*.» Isostnu wkoll li l-atturi mank biss indenjaw jikkontestaw l-Avviż ta'

Likwidazzjoni li nħargilhom mill-Kummissarju tat-Taxxi, bil-konsegwenza li «*komplew żiedu l-ammont dovut.*»

114. F'dan il-qafas, il-kumpaniji appellanti jargumentaw li kien fl-obbligu tal-atturi li jnaqqsu kemm jista' jkun l-ammont ta' ħlasijiet li seta' kien dovut, u mhux jibqgħu passivi. Jirraġunaw li tali passività m'għandhiex tiġi ippremjata, u li mhuwiex sewwa li issa jagħmlu tajjeb għaliha huma.

115. B'żieda ma' dan, jilmentaw li l-Ewwel Qorti lanqas ma għamlet sewwa li kkundannat lil FDL sabiex tħallas it-taxxa kollha dovuta, kif ukoll l-imgħaxijiet u l-penali, għaliex mid-dokumenti uffiċjali jirriżulta li l-attur Mario Formosa, lanqas biss ma kien impjegat tagħha. F'dan is-sens, jargumentaw li r-relazzjoni ġuridika ma titnissilx «*minn semplici akkwiexxenza*» bħalma qalet l-Ewwel Qorti, iżda minn dokumenti uffiċjali tal-Korporazzjoni għax-Xogħol u t-Taħriġ (illum *Jobsplus*).

116. Fil-fehma tal-Qorti, dan l-aggravju huwa mistħoqq biss sa fejn il-kumpaniji appellanti qegħdin jargumentaw li huma m'għandhomx jagħmlu tajjeb għal dawk il-ħlasijiet ta' taxxa, penali u mgħaxijiet li m'għandhomx x'jaqsmu mad-dħul tal-attur mill-impjieg li dwaru hija din il-kawża.

117. Huwa minnu li mill-Avviż ta' Likwidazzjoni għas-sena ta' stima 2007 (sena bażi 2006) jidher li minbarra d-dħul ta' LM12,000 li Mario Formosa kiseb mill-impjieg inkwistjoni, l-atturi kellhom ukoll dħul ieħor (*other income*) ta' LM652 (ara l-avviż ta' likwidazzjoni fuq id-dahar ta' paġna 485 tal-atti tal-kawża).

118. Hekk ukoll mill-Avviż ta' Likwidazzjoni għas-sena ta' stima 2008 (sena bażi 2007), jirriżulta li minbarra l-LM10,000 li l-attur Mario Formosa daħħal mill-impjieg inkwistjoni, l-attur kellu wkoll dħul ieħor ta' LM3,192 (ara l-avviż ta' likwidazzjoni fuq id-dahar ta' paġna 484 tal-atti tal-kawża).

119. Sa fejn imbagħad għandu x'jaqsam l-Avviż ta' Likwidazzjoni għas-sena ta' stima 2006 (sena bażi 2005), din il-Qorti tqis li m'għandhiex tagħrif biżżejjed biex tkun taf jekk għal dik is-sena, l-atturi ġewx intaxxati fuq dħul ieħor, b'żieda mal-LM2,000 li Mario Formosa daħħal mill-impjieg inkwistjoni, però jaf ikun il-każ li l-atturi tassew kellhom bilanċi ta' taxxa mhux imħallsa li jmorru lura għas-snin ta' qabel l-2005. Dan għaliex fuq dak l-avviż hemm imniżżel «*balance brought forward*» ta' LM 4,500 (ara l-avviż ta' likwidazzjoni fuq id-dahar ta' paġna 486 tal-atti tal-kawża).

120. Hu x'inhu l-każ, hija ħaġa raġunata li l-kumpaniji appellanti m'għandhomx jagħmlu tajjeb għall-ħlas tat-taxxa fuq id-dħul li l-atturi setgħu kisbu minn sorsi oħrajn li m'għandhomx x'jaqsmu mal-impjieg li

dwaru hija din il-kawża. Wisq inqas il-kumpaniji appellanti għandhom jagħmlu tajjeb għall-imgħaxijiet fuq dawk il-bilanċi ta' taxxa mhux imħallsa li m'għandhomx x'jaqsmu mad-dħul tal-Perit Mario Formosa mill-impjieg inkwistjoni.

121. Il-kumpaniji appellanti għandhom għalhekk jagħmlu tajjeb biss għall-ħlas tal-bilanċi tat-taxxa u dawk l-imgħaxijiet li laħqu ngemgħu fuq l-istess bilanċi li kellhom oriġinarjament jitħallsu minnhom, f'isem l-attur Mario Formosa, u dan b'referenza għall-impjieg tiegħu magħhom.

122. L-istess għandu jgħodd dwar il-ħlas tal-kontribuzzjonijiet soċjali, kif ukoll il-penali.

123. Mill-bqija, il-Qorti jidhrilha li l-kumpaniji appellanti mhumix qegħdin ikunu ġusti mal-atturi, speċjalment fejn qed jikkritikawhom għaliex naqsu milli jikkontestaw l-Avviżi ta' Likwidazzjoni għas-snin ta' stima 2006, 2007, u 2008 li nħarġulhom mill-Kummissarju tat-Taxxi waqt il-mixi ta' din il-kawża. Jekk l-atturi tassew kisbu d-dħul imsemmi f'dawk l-Avviżi ta' Likwidazzjoni, x'kellhom x'jikkontestaw? Dan ukoll biex ma jingħadx li l-ħruġ ta' dawn l-Avviżi ta' Likwidazzjoni ma kien xejn għajr il-frott tal-limbu li spiċċaw fih l-atturi, minħabba n-nuqqasijiet tal-kumpaniji appellanti stess.

124. Sa fejn imbagħad qiegħed jitressaq l-argument li FDL m'għandhiex tiġi kkundannata tħallas xi ammonti għaliex mid-dokumenti uffiċjali tal-Korporazzjoni għax-Xogħol u Taħriġ, jirriżulta li l-attur Mario Formosa kien reġistrat bħala impjegat ta' FCL u mhux bħala impjegat tagħha, din il-Qorti jidhrilha li anke hawnhekk FDL qiegħda tipprova tgħatti x-xemx bl-għarbiel, għaliex konvenjentement qiegħda tħalli barra l-fatt kruċjali li kienet hi stess li ssottomettiet mal-awtoritajiet tat-taxxa d-dikjarazzjonijiet tal-FS3s, bħala l-*'pagatur'* tal-Perit Formosa (ara Dok FD1, FD2 u FD3, f'paġni 20 sa 22 tal-atti tal-kawża).

125. Ġaladarba FDL stess għoġobha tiddikjara li hija kienet il-pagatur tal-attur, u saħansitra anke kienet qiegħda tirreferi għall-attur bħala impjegat tagħha (ara l-ittra legali ta' FDL tas-26 ta' Settembru, 2008, Dok FD4, f'paġna 23 tal-atti tal-kawża, kif ukoll il-kontroeżami ta' Dr. Michael Caruana f'paġni 524 sa 529 tal-atti tal-kawża), mela allura, hija għandha tinżamm responsabbli flimkien ma' FCL, li f'għajnejn il-liġi kienet ukoll meqjusa bħala l-prinċipal tal-attur.

126. Jifdal biss l-**aħħar aggravju tal-appell ewlieni**, li fih il-kumpaniji appellanti qegħdin jargumentaw li l-Ewwel Qorti ma kellhiex tordna li l-ħlasijiet dwar il-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali dovuti jsiru lill-atturi. Jirraġunaw li jekk xejn, dawn l-ammonti huma dovuti lill-Kummissarju tat-Taxxi u għaldaqstant, il-flejjes dwar il-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali

kellhom jithallsu lilu u mhux lill-atturi.

127. Fit-twegiba għall-appell il-Kummissarju tat-Taxxi fisser li huwa jaqbel ma' dan l-aggravju għaliex il-Perit Mario Formosa «*m'għandux mezz kif iħallas bolla (Klassi 1) li trid tiġi ddikjarata u mħallsa tramite l-foromoli tal-F.S.S. u fejn persuna li tħaddem (f'dan il-każ Forti Developments Limited) għandha l-obbligu tħallas is-sehem tagħha tal-bolla f'isem l-impjegat.*»

128. Fil-fehma tal-Qorti dan l-aggravju huwa mistħoqq.

129. Kif ingħad iktar kmieni, hekk kif il-pagatur jaqta' l-bolla u t-taxxa mill-ħlas tas-salarju lill-impjegat, kemm il-bolla kif ukoll it-taxxa, ma jibqgħux jiformaw bħala parti mis-salarju tal-ħaddiem u jsiru ammonti direttament dovuti lill-Kummissarju tat-Taxxi.

130. Il-Qorti qiegħda għalhekk tilqa' dan l-aħħar aggravju, u fid-dawl ta' dan sejra tkun qiegħda tordna li kull ħlas dovut b'din is-sentenza għandu jsir direttament lill-Kummissarju tat-Taxxi.

131. Sa fejn imbagħad għandha x'taqsam il-mistoqsija dwar kemm suppost tħallsu taxxa tad-dħul u bolla, il-Qorti tqis li fl-ewwel talba tar-rikors maħluf l-atturi talbu lill-Qorti «*tiddikjara li s-socjetà intimata kellha*

tħallas l-ammont ta' wieħed u għoxrin elf, seba' mija u disgħa u tletin ewro u disgħa u sittin ċenteżmu (€21,739.69) - ġa disat elef tliet mija u tnejn u tletin Liri Maltin u ħamsa u tmenin ċenteżmu (Lm9,332.85), jew somma oħra verjuri li tista' tiġi hekk likwidata.»

132. Dwar dan, il-Qorti rat li mal-mixi tal-kawża, l-atturi ressqu bħala xhud lil Boris Xerri, li jaħdem fil-qasam tal-«payroll services», u li min-naħa tiegħu fisser biċ-ċar kif wara li dawwar is-salarju tal-attur fi gross, huwa wasal għall-konklużjoni li bejn l-1 ta' Novembru, 2005 sal-31 ta' Ottubru, 2007, l-attur kellu b'kollox dħul gross ta' LM33,318.85, li minnhom LM7,922.00 kellhom jiħallsu bħala taxxa tad-dħul (ara x-xhieda ta' Boris Xerri f'paġni 97 sa 101 tal-atti tal-kawża)

133. L-istess xhud kompli jfisser, li huwa wasal għal din is-somma tal-aħħar wara li kkonsulta sors meħud minn fuq is-sit tad-Dipartiment tat-Taxxi Interni stess (erġa' ara x-xhieda ta' Boris Xerri f'paġna 101). Barra minn hekk, u sabiex isostni l-figuri msemmija minnu, huwa ressaq dokumentazzjoni li turi pass pass kif wasal għall-ammont sħiħ ta' LM7,922.00 (ara Dok BX4 u BX5, f'paġni 111 u 112 tal-atti tal-kawża).

134. Il-Qorti tqis li kemm ix-xhieda kif ukoll il-kalkoli ta' Boris Xerri, la ġew meruti mill-kumpaniji appellanti u lanqas mill-Kummissarju tat-Taxxi, u għalhekk sa fejn għandha x'taqsam il-likwidazzjoni tat-taxxa dovuta, il-

Qorti sejra tkun qiegħda toqgħod fuq dan ix-xhud.

135. Ifisser b'hekk li **s-somma ta' taxxa tad-dħul (FSS)** li kellha titħallas mill-kumpanji appellanti għall-perjodu kollu tal-impjieg tal-attur hija ta' **LM7,922.00** — illum ekwivalenti għal **€18,453.29** (ara Dok BX6, f'paġna 113 tal-atti tal-kawża).

136. Sa fejn imbagħad għandha x'taqsam il-likwidazzjoni tal-ammonti li suppost tħallsu bħala kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali, il-Qorti tqis li hawnhekk il-liġi titlob li dawn għandhom jithallsu kull ġimgħa (ara l-**Artikolu 7(1) tal-Att dwar is-Sigurtà Soċjali**).

137. Billi l-attur dam fl-impjieg inkwistjoni mill-1 ta' Novembru, 2005 sal-31 ta' Ottubru, 2007 (ara l-*employment history* tal-attur f'paġna 67 tal-atti tal-kawża), isegwi li: (i) fis-sena 2005 l-attur ħadem disa' (9) ġimgħat; (ii) fis-sena 2006 ħadem tnejn u ħamsin (52) ġimgħa; u (iii) fis-sena 2007 dam fl-impjieg għal tlieta u erbgħin (43) ġimgħa sħaħ.

138. Dwar ir-rati applikabbli, il-Qorti rat li fis-sena 2005, dawk li kienu jdaħħlu salarju bażiku ta' iktar minn LM131.55 fil-ġimgħa, bħalma kien il-każ tal-attur, kellhom iħallsu b'kollox kontribuzzjoni bir-rata ta' LM26.32 fil-ġimgħa, li nofshom kellhom jinqatgħu mill-paga tal-ħaddiem u n-nofs l-ieħor kellhom jithallsu minn but il-prinċipal (ara **Kategorija D tal-Ewwel**

Taqsimat tal-Għaxar Skeda fl-Avviz Legali 100 tal-2006, kif ukoll Dok BX1, f'pagna 108 tal-atti tal-kawża, u x-xhieda ta' Boris Xerri f'pagna 98 tal-atti tal-kawża).

139. Fis-sena 2006, ir-rata ta' kontribuzzjoni soċjali għal dawk il-ħaddiema li kienu jaqilgħu salarju bażiku ta' iktar minn LM133.80 fil-ġimgħa, b'halma kien jaqla' l-attur, telgħet għal LM26.76 fil-ġimgħa, li kellha tinqasam daqsinsaw billi LM13.38 kellhom jinqatgħu mill-paga tal-ħaddiem u l-kumplement kellhom jithallsu minn but il-prinċipal (ara **Kategorija D tal-Ewwel Taqsimat tal-Għaxar Skeda fl-Avviz Legali 101 tal-2006**, kif ukoll Dok BX2, f'pagna 109 tal-atti tal-kawża, u x-xhieda ta' Boris Xerri f'pagna 99 tal-atti tal-kawża).

140. Fis-sena 2007, ir-rata ta' kontribuzzjoni soċjali reġgħet żdiedet u għal dawk il-ħaddiema li kienu jaqilgħu salarju bażiku ta' iktar minn LM135.55 fil-ġimgħa, b'halma kien jaqla' l-attur, telgħet għal LM27.10 fil-ġimgħa, u kellha wkoll tinqasam daqsinsaw billi nofsha tinqata' mill-paga tal-ħaddiem u n-nofs l-ieħor jinħareġ minn but il-prinċipal (ara **Kategorija D tal-Ewwel Taqsimat tal-Għaxar Skeda fl-Avviz Legali 318 tal-2007**, kif ukoll Dok BX3, f'pagna 110 tal-atti tal-kawża, u x-xhieda ta' Boris Xerri f'pagni 100 u 101 tal-atti tal-kawża).

141. Jekk imbagħad ikollna napplikaw dawn ir-rati ta' kontribuzzjoni għat-tul taż-żmien kollu li l-attur dam fl-impjeg inkwistjoni, naslu għal dawn l-ammonti:

Sena	Rata Shiha ta' Kontribuzzjoni fil-Ġimgħa	Ġimgħat kemm l-attur dam fl-impjeg	Total ta' Kontribuzzjonijiet Soċjali
2005	LM26.32	9	LM236.88 (ekwivalenti għal €551.78)
2006	LM26.76	52	LM1,391.52 (ekwivalenti għal €3,241.34)
2006	LM27.10	43	LM1,165.30 (ekwivalenti għal €2,714.42)

142. Jiġi b'hekk, li l-ammont li kellu jiġihallas lill-Kummissarju tat-Taxxi bħala kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali, b'rabta mal-impjeg inkwistjoni kien ta' **LM2,793.70**, illum ekwivalenti għal **€6,507.57** ($LM236.88 + LM1,391.52 + LM1,165.30 = LM2,793.70$).

143. B'kollox, l-ammont li kellu jiġihallas bħala kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali u taxxa tad-dħul (FSS), kien għalhekk ta' €24,960.86 ($€18,453.29 + €6,507.57 = €24,960.86$).

144. Issa veru li dan l-ammont huwa kemmxejn ikbar minn dak ta' €21,739.69 li ssemma mill-atturi fir-rikors maħluf, però b'daqshekk din il-Qorti mhijiex miżmuma milli tillikwida l-ammont li wasslet għalih, jiġifieri dak ta' €24,960.86.

145. Il-Qorti qiegħda tgħid hekk għaliex fit-talbiet tagħhom, l-atturi ma rabtux idejn din il-Qorti bis-somma msemija minnhom, iżda ħallew lok lil din il-Qorti sabiex tillikwida «**somma oħra verjuri.**» Huwa miżmum fil-ġurisprudenza li din l-espressjoni tagħti lok lill-Qorti biex tagħti somom ikbar minn dak li jkunu oriġinarjament issemmew fl-att li bih tinbeda l-kawża, basta li dik is-somma likwidata ma tkunx taqbeż il-kompetenza *ratione valoris* tal-Qorti u ma tkunx imbegħda wisq minn dik imsemmija mill-atturi (ara f'dan is-sens **Anthony Fiorini et v. Astrid-Marie Giordano et** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fit-30 ta' Ġunju, 2021 u **Carmel sive Charles Falzon et v. Dr. Andrew Zammit** mogħtija mill-Qorti tal-Appell (Kompetenza Inferjuri) fis-17 ta' April, 2009).

146. Din il-Qorti jidhrilha li s-somma ta' €24,960.86, mhijiex imbegħda wisq minn dik li oriġinarjament issemmiet mill-atturi, u għaldaqstant b'referenza għall-ewwel talba tal-atturi, il-Qorti sejra tkun qiegħda tiddikjara li l-ammont li kellu jithallas lill-Kummissarju tat-Taxxi bħala taxxa tad-dħul (FSS) u kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali, b'referenza għall-impjieġ tal-attur Mario Formosa mill-1 ta' Novembru, 2005 sal-31 ta' Ottubru, 2007 huwa ta' **€24,960.86**.

147. Sakemm imbagħad għandu x'jaqsam dwar il-kap tal-ispejjeż, din il-Qorti tqis li minkejja ma jeżistux l-estremi msemija fl-**Artikolu 223(4) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni** sabiex tikkundanna lill-FDL u FCL iħallsu

l-ispejjeż ta' din il-proċedura għal darbtejn, madankollu, peress li l-parti l-kbira tal-ilmenti tagħhom ġew miċħuda, il-Qorti sejra tkun qiegħda tikkundannahom sabiex jagħmlu tajjeb għall-ispejjeż kollha b'rabta mal-appell ewlieni tagħhom.

148. B'żieda ma' dan, u bi tħaddim tal-**Artikolu 223(1) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili**, kemm FDL kif ukoll FCL għandhom jagħmlu tajjeb flimkien bejniethom, għall-ispejjeż kollha b'rabta mal-appell inċidentali tal-atturi.

149. L-istess għandu jgħodd għall-ispejjeż b'rabta mal-proċeduri tal-Ewwel Qorti.

Deċiżjoni

Għaldaqstant, għar-raġunijiet fuq imsemmija, din il-Qorti qiegħda tidDisponi mill-appell prinċipali tal-konvenuta Forti Developments Limited u tal-imsejġha fil-kawża Fort Chambray Limited, kif ukoll mill-appell inċidentali tal-atturi Mario Formosa u martu Michelle Formosa billi tbiddel is-sentenza appellata fis-sens li:

- i. **tħassarha** fejn laqgħet l-ewwel eċċezzjoni ta' Forti Developments Limited u ta' Fort Chambray Limited dwar il-

preskrizzjoni u minflok tiċċadhom għalkollox;

ii. **thassarha** fejn laqgħet l-ewwel talba tal-atturi f'parti minnha, u minflok tilqa' l-ewwel talba tal-atturi billi tiddikjara li Forti Developments Limited u Forti Chambray Limited kellhom flimkien bejniethom iħallsu l-ammont ta' €24,960.86 lill-Kummissarju tat-Taxxi mal-preżentata tal-FS3s tal-attur Mario Formosa, u dan għall-perjodu kollu tal-impjieg tiegħu magħhom;

iii. **thassarha** fejn laqgħet it-tieni talba f'parti minnha, u minflok tilqa' t-tieni talba tal-atturi billi tikkundanna flimkien bejniethom lil Forti Developments Limited u lil Forti Chambray Limited sabiex iħallsu direttament lill-Kummissarju tat-Taxxi s-somma ta' €24,960.86, sabiex b'hekk il-ħlas tat-taxxa u l-bolla tal-attur Mario Formosa jiġi regolarizzat mal-istess Kummissarju tat-Taxxi;

iv. **thassarha** fit-tielet kap tagħha u minflok tilqa' t-tielet talba tal-atturi u tikkundanna lil Forti Developments Limited u lil Forti Chambray Limited, sabiex flimkien bejniethom, iħallsu direttament lill-Kummissarju tat-Taxxi s-somma ta' €24,960.86, flimkien mal-imgħax u penali sakemm dawn għandhom x'jaqsmu man-nuqqas tal-ħlas tat-taxxa u tal-bolla b'rabta mal-impjieg inkwistjoni; u

v. **tħassarha** wkoll fil-kap tal-ispejjeż u minflok tikkundanna lill-Forti Developments Limited u lil Forti Chambray Limited, sabiex flimkien bejniethom iħallsu l-ispejjeż b'rabta mal-proċeduri ta' quddiem l-Ewwel Qorti.

Mil-bqija s-sentenza appellata għandha tibqa' kif inhi, u dan sakemm hija kompatibbli ma' dak deċiż b'din is-sentenza.

Fl-aħħar nett u bi tħaddim tal-**Artikolu 223(1) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili**, il-Qorti qiegħda tikkundanna lil Forti Developments Limited u lil Fort Chambray Limited, sabiex flimkien bejniethom, jagħmlu tajjeb għall-ispejjeż kollha b'rabta mal-appell ewlieni tagħhom, kif ukoll dawk b'rabta mal-appell inċidentali tal-atturi.

Mark Chetcuti
Prim Imħallef

Christian Falzon Scerri
Imħallef

Josette Demicoli
Imħallef

Deputat Reġistratur
jb